

Alla tiders bal!

Foto: Matias Uusikylä

Enligt den wiborgska tideräkningen inföll den 7 januari i fjol först lördagen den 19 januari, men någon dag hit eller dit bryter minns inte landets äldsta soarétradition. Då samlas en skara festklädda wiborgare, wiborgsättlingar, wiborgs- och andra vänner för att uppleva Balen med traditioner. Den här gången var det drygt 150 deltagare som tog sig upp för Riddarhusets breda och inbjudande trappa till den magnifika festsalen efter att först ha skrivit sina namn i gästboken och välkomnats av värddorganisationen. Efter ett glas mousserande vid dörröppningen hade gästerna möjlighet att mingla glatt med varandra innan

de satte sig vid de 14 traditionellt namngivna och vackert dukade midagsborden.

Då man slutligen tagit plats gällde det att ur minnets gömmor leta fram de franska språkkunskaperna för att studera menyn. För rätten visade sig vara en spännande nyskapelse, ett slags cappucino på blomkål med lime och rosmarinbröd. Huvudrätten bestod av en tvättakta biff Wallenberg med blåbärskompost, pyttesmå ärtor och potatispuré, desserten av tysk Hoffmeisterbakelse med cognac och maräng. Efter uppsjunga av den alltid populära snapsen sköljdes läckerheterna ned med ett balanserat chilenskt vittvin

och en god Bordeaux i klassisk stil som väl matchade kalvfärsen.

Musiken i Wiborg präglade föregående års 7 januarioaré och nu stod den bildande konsten i tur. Festföredraget av Hannele Helkama-Rågärd handlade om Viipurin Taiteenystävä – Wiborgs Konstväner. Den wiborgska konstföreningen grundades 1890 och firar i år sitt 130-årsjubileum! Hannele Helkama-Rågärds föredrag om konstvännerna publiceras i detta nummer av WN.

Men även ett musikprogram hör till festtraditionen och den här gången var det abiturienten Aleks Merras som bjöd på virtoust fram-

Ur innehållet

Wiborgs Nyheter och 7 januari är fast förankrade och ett referat av *Alla tiders Bal* inleder årets nummer följt av *Årets wiborgare 2019* som handlar om välkända värddhusvärdparet *Giovanni och Sara Motti*. Sidorna 2 och 3 bjuder utöver ledaren på nyhetsnotiser om en *Ny utställning på Viborgs slott om autonomitiden* och om *Nyrenoverat i Viborg 2019* av fleråriga WN-medarbetaren Alexej Melnov. Emer Silius kompletterar med notisen *Klocktornet renoverat*.

Uppslaget på sidorna 4 och 5 ägnas den i år jubilerande *Viipurin Taiteenystävä – Wiborgs Konstväner 130 år* i en artikel av Hannele Helkama-Rågärd. Tidigare planer på *Ett konstmuseum till Viborg* redovisas också på sidan 5. På sidorna 6 och 7 berättar Emelie Enckell om *Tre förmögna Viborgssläkters öden*.

WN har tidigare rapporterat om iständsättningen av Viborgs gravgårdar. På sidorna 8-9 beskriver Anders von Bell det mödosamma arbete det innebär *Att leta efter en grav i Viborg*. En notis om *Nya minnesmärken och minnesstenar på Viborgs begravningsplatser* följer upp temat.

Till all lycka för WN har Emer Silius, tidningens eminenta skildrare av Viborgsmiljöer, än en gång gett sig ut på vandring, den här gången längs *Brahegatan efter grevens tid*, varom närmare på sidorna 10-14.

I *Boknytt* recenserar böcker och rapporteras om kommande Viborgsrelaterad utgivning.

Våra *Wiborgsföreningar* berättar på sidorna 16 och 17 om sina aktiviteter under fjolåret. Och på sidorna 18-19 förtäljer vår gästskribent, översättaren, librettisten och musikern Lasse Zilliacus i artikeln *Genius loci* om *30 års nybyggarliv i Mähla* österom Viborg.

Dagstidningen Wiborgs Nyheter började utges 1899, i fjol för jämnt 120 år sedan. På sista sidan får man läsa mer om *Tidningarna i Viborg* av Carl Fredrik Sandelin.

förda kompositioner på dragspel.

Småningom blev det festmarskalcken Harri Tillis tur att utlysa Polonäs och valser. Sedan följde också modernare rytmer innan det blev dags för klassikern Paul Jones som får de flesta festdeltagarna ut på dansgolvet. Till kvällen hörde givet-

vis också allsången Wiborg, du Tyr-gils stad..., lotteri och försäljning av Wiborgskringlor och inte minst, som vedertaget inslag sedan 1953, wiborgarnas bokstavliga dagsfärska lokalblad Wiborgs Nyheter.

Festpris

Årets wiborgare 2019 Giovanni och Sara Motti

Italianaren Giovanni Motti, hans hustru Sara och deras döttrar förestod Viborgs mest kända värddhus under hela 1800-talets första hälft – det sades ofta att staden var berömd för tre betydande sevärdheter: slottet, kringlorna och Mottis värddhus.

Giovanni Motti var född i Italien, troligen 1771 och dog i Viborg 1834. Han slog sig ner i Viborg 1794, först som gästgivare och handlande på Neitsytniemi och därefter inom kort i själva staden. Han gifte sig år 1800 med sin hushållerska, Sara Eliasdotter Wirolainen, redan därförinnan hade paret fått två döttrar. Samtidigt utvidgades värddhusrörelsen och familjen slog sig ner i Heinrich Wilhelm Lados stenhus vid Karjaportsgatan 2, med utsikt mot slottet och ett fördelaktigt läge för resande. Mottis hotell som står kvar i denna dag var ett av de typiska stenhusen i två våningar från Katarina II:s tid, byggt 1785. På hörnbalkongen finns fortfarande byggherrens initialer HWL infällda i smidesjärngallret.

Mottis värddhus blev inom kort lika berömt som traktören själv, som med sina språkkunskaper och ele-

Giovanni Mottis berömda värddhus var en typisk stenbyggnad från Katarina den storas tid. Av traktören själv eller av hans hustru finns inga porträtt bevarade.

ganta manér kunde betjäna de mest högt uppsatta resande. Hans hustru Sara (1775–1844) skötte driften med stor energi, småningom tillsammans med sina vackra, lika språkkunniga och väluppföstrade döttrar. Änkan levde ännu tio år efter makens död, därefter förestod de ogifta döttrarna Catharina (född

1802) och Dorothea (född 1808) värddhuset ända till början av 1860-talet.

Upplevelsorna hos Motti och hans familj omtalas i många resebeskrivningar från Viborg, för första gången redan 1804 av den brittiske rysslandsresenären John Carr. Denne ansåg stället vara övermåttan

Giovanni Mottis svärson, hovrådet Lars Fredrik Kuhlström (1787–1852) var gift med dottern Anna Natalie (1797–1831). Från deras många döttrar härstammar talrika Motti-ättlingar bland annat inom släkterna Tamelander, von Wright, Grönblad, Tudeer, Munck, von Frenczell, Alfthan och Forsman.

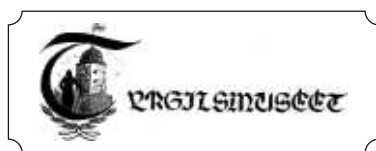
dyrt, vilket förklarades med närheten till S:t Petersburg. En översvallande positiv beskrivning ger ett ryskt sällskap från 1829, från en resa till

Imatra och Viborg – i sällskapet ingick bland annat kompositören Michail Glinka, som senare fick en särskild minnestavla av marmor över sitt besök på väggen till Mottis värddhus. De kallade den briljante värden både "Mottissimo" och "Il magnifico".

Motti skötte även trakteringen vid stadens större festmiddagar och evenemang. En berömd tillställning var middagen den 6 oktober 1833 då landsförsamlingens kyrka hade invigts på nytt efter ombyggnaden enligt C.L. Engels ritningar.

Giovanni och Sara Motti fick sammanlagt elva barn. Alla levde inte till vuxen ålder och av döttrarna gifte sig Anna Natalie, Maria och Elisabet uppåt i samhället och blev ämbetsmannafruar, söner Johan och Petter blev militärer och Alexander tjänsteman vid Finska pass-expeditionen i Petersburg. Talrika efterkommande bevarar minnet av den italienska wiborgaren även i dagens Finland.

Rainer Knapas

Kära läsare

Det svenska Wiborg, det tyska stjärnreporter, Rainer Knapas som Wiborg, det ryska Vyborg, det redaktör för historiska avdelningen finska Viborg, det gamla Wiborg, och Boknytt samt Helena von Alft-minnenas Wiborg, det nya Viborg... Sammanhang och infattning varierar men det skimrande namnet består. Också staden som sådan fortsätter att att locka och fångsla både gamla och nya invånare och besökare. Attityderna till Viborg är många och täcker ett bred skala från totalt ointresse till lidelsefullt engagemang för staden och dess utveckling under olika perioder. Hur allt detta tar sig uttryck, det är Wiborgs Nyheter satt att bevaka och belysa, att berätta om historia, kultur, näringar och samhälle i Viborg under gångna tider men också intressanta händelser i dagens Viborg. Tidningen tar även upp ny litteratur med Viborgsanknytning, främst utgivning på svenska, finska och ryska, samt rapporter om våra aktiva Viborgsföreningars verksamhet.

Redaktionen för WN består av Annika Helkama-Tötterman som VD och annonsansvarig, Lars-Einar Floman som huvudredaktör, Rabbe Sandelin som redaktör och ansvarig för layouten, Emer Silius som eminent Viborgsskribent och utsänd

Redaktion: lefloman@gmail.com

Utgivare: Föreningen 7 januari, styrelseordförande Maria Salenius

Adressförändringar & prenumerationer: Ann Holm-Dellringer

ann.dellringer@gmail.com
045-167 3134
Gröndalsstranden 15 B 39
02710 Esbo

Prenumerationspris 16 euro

Tidningen kan även köpas på Akademiska Bokhandeln.

Tryckeri: Grano, Helsingfors 2019

Redaktionen

Ny utställning på Viborgs slott om autonomitiden

I augusti, strax innan Viborgs födelsedag, öppnade man en ny utställning på slottet tillägnad autonomitiden i stadens historia. Ny och ny – för tio år sedan öppnades den för första gången tack vare gemensamma ansträngningar av Pertti Joenpolvi, Aarni Krohn, Göran Lagerman, Juha Lankinen, Alla Matvijenko, Galina Pronin, Anna Rauhala, Carl Fredrik Sandelin, Emer Silius, Kauko Sipponen, Per-Mauritz Ålander och Hans Andersin samt stödet från stora nordiska företag och privatpersoner.

Efter flera år blev det klart att rummen som hyste utställningen måste renoveras och då lyckades museet få stöd från Nornickel. Ett

halvt år senare öppnade man en förnyad utställning som behöll alla fyra språk men fick också några nya inslag: nya teman, föremål, utrustning osv. Hela konceptet utarbetades av Julia Moschnik och enligt detta riktade man mer uppmärksamhet på Storfurstendömet Finlands autonomi. Utställningens besökare får veta hur den självständiga tullen, gränsen, valutan (dvs. finska mark) och rättssystemet fungerade. På den tiden hade Storfurstendömet till och med sin egen tid som skilde sig från den ryska. Därtill inkluderade museet mer information om den ryska garnisonens historia i Viborg. Förutom nya föremål ur museets samlingar kan man beskåda några

Annonsera i Wiborgs Nyheter!

SandelinMedias böcker hittar du i bokhandeln och på www.sandelinmedia.com

Vi firar 7 januari-soarén

lördagen den 18 januari 2020 kl. 18 på Riddarhuset i Helsingfors.

Festtalet "Viborgs hovrätt – lag och dramatik" hålls av tidigare hovrättspresidenten, justitierådet Mikael Krogerus

Under kvällen får vi även höra musik av Kvartetti Valli

samt dansa till toner av Pertti Metsärinnes orkester.

Supékortets pris inklusive måltidsdrycker är 110 euro för vuxna och 85 euro för ungdomar under 18 år. Kom ihåg att ta med en del kontanter för lotteriet, kringlorna m.m.

Anmälningar och bordsreserveringar senast fredagen 10.1.2020 via blanketten på wiborg.fi/osa eller tfn 0500 911 449 (Monica Saxén).

Meddela även allergier samt specialdieter.

Supékortet skall betalas senast 10.1.2020 till kontot Nordea fi74 1572 3000 3725 99

Behållningen från festen går till välgörenhet och till föreningens kulturella verksamhet. Frack eller mörk kostym med ordnar.

Ett julkort från 1911.

SandelinMedia

Nyrenoverat i Viborg 2019

Början av 2019 fick tre av stadens medeltida torn nytt ansikte och det var bara Klocktornet som fick vänta till april. I St Olofstornet utförde man en utmärkt renovering av kupolen, utvidgade utsiktsplatsen och förnyade fasader. Idag kan slottets besökare fortfarande gå uppför trappan tillsammans med en guide, men senare kommer St Olofstornet att stängas i samband med nya reparationsarbeten. En hiss skall nämligen byggas inne i tornet och den gamla trappan skall anpassas för alla som vill njuta av den fina vyn över staden från utsiktsplatsen.

Klocktornet har också genomgått en noggrann renovering. Tyvärr kunde arbetarna inte bevara kupolens träkonstruktioner och vissa delar av murverket. De fick bygga om kupolen, gesimsen, pilastrarna och delar av fasadmurverket. Urverket utfört av Johan Yli-Könni 1848 skickade man till en verkstad i St Petersburg där det renoverades av flera mästare under ledning av Oleg Zinatullin, som abetar med gamla urverk på Eremitaget och stadens andra minnesmärken. Klockan, som var Katarina den storas gåva, har däremot inte lämnat sin plats i tornet. När Klocktornet kan öppnas för besökare vet man tyvärr inte än – vissa arkitekter är fortfarande int ense om hur de återskapade pilasterna ska se ut. Saken är den att de 1933 täcktes med cementputs som

imiterade sten, men nu återfick de sitt ursprungliga utseende med vit puts på. Vi hoppas att Klocktornet snart skall vara öppet för turister. För den del besökare kan det dock bli svårt att gå uppför den branta trätrappan som leder till utsiktsplatsen. Renoveringsarbetena på Rådstornet är redan avslutade och det kommer snart att hysa en utställning tillägnad stadsmurens och tornets historia.

Samtidigt har man fortsatt att renovera Viborgs gamla bostadshus. Tyvärr har arbetarna ännu inte avslutat renoveringen av D. Markeloffhuset på Torkelsgatan 6, huset på Torkelsgatan 20 och AB OTSO-huset på Kannasgatan 1. De här

arbetena skall förhoppningsvis vara färdiga år 2020. Pietinenska huset som renoverades av företaget Neolik står redan klart som öppet för turister. För den del besökare kan det dock bli svårt att gå uppför den branta trätrappan som leder till utsiktsplatsen. Renoveringsarbetena på Rådstornet är redan avslutade och det kommer snart att hysa en utställning tillägnad stadsmurens och tornets historia.

Samtidigt har man fortsatt att renovera Viborgs gamla bostadshus. Tyvärr har arbetarna ännu inte avslutat renoveringen av D. Markeloffhuset på Torkelsgatan 6, huset på Torkelsgatan 20 och AB OTSO-huset på Kannasgatan 1. De här

arna också Wolffska huset på Slottsgatan 1, Karl Hård af Segerstads hus på Vaktornsgatan 18 och AB Karljala huset på Torkelsgatan 12. Därtill fick Nya samskolan på Kullervogatan 24 en förnyad gul fasad.

På grund av den stora omfattningen av renoveringsarbetena samt vinterns ankomst beräknas allting vara avslutat sommaren 2020, men man kan nog glädja sig över att så mycket redan har gjorts i det gamla Viborg.

Alexej Melnov,
övers. Natalia Asejeva

Pietinenska huset Foto Alexej Melnov

Wolffska huset Foto Alexej Melnov

Utsikt från Klocktornet Foto L-E Floman

Klocktornet Foto Risto Heikkala.

Klocktornet Foto Pavel Poljakov

Klocktornets gamla urverk fungerar igen Foto L-E Floman

Klocktornet renoverat

Klocktornet i Viborg är nästan lika viktigt för Viborgs stadsbild som själva slottet. Under flera sekel har det utgjort bakgrunden för Vattenportsgatan som ansågs vara stadens eller kanske hela Finlands vackraste gatuvy. Åldern har dock gjort sitt. Tornet ansågs löpa risken att spricka itu och rasa ihop. År 2017 täcktes tornet med plast till ett klumpigt paket. Det verkar som om man arbetat flitigt under plasten eftersom tornet nu är färdigt renoverat.

Då man betraktar Klocktornet ser man genast att byggnaden är gammal. Den har liksom Slottstornet tre olika byggnadsskeden som är lätta att urskilja. Tidpunkten då den fyrkantiga nedersta delen är uppbyggd vet man inte så noga men det har varit senast i början av 1600-talet, alltså före regulariteten. Arkitekt Juhani Viiste hade den uppfattningen att Klocktornets äldsta delar skulle härstamma ändå från slutet av 1400-talet då kyrkan byggdes om. Vem vet, men nedre delen ser nog mycket medeltida ut. Man kan urskilja igenmurade fönstergluggar och mindre öppningar.

På 1600-talets senare hälft byggdes en oktaedrisk tilläggsdel med snygga bågfönster till Klocktornet. Ovanpå denna del byggdes ännu en spetsig spira som kan ses i Erik Dahlbergs och Johan van den Aveens kända kopparstick från 1700-talets början. Efter eldsvådan år 1793 ersattes spiran med en likaså oktaedrisk klock- och utsiktsterrass. Då tillkom också de nuvarande urtavlorna.

Klocktornet står fortfarande på sin plats och är snyggt renoverat. Urtavlorna visar rätt tid åt fyra väderstreck. Urverket inne i tornet är i och för sig en raritet. Det är den kända Ilmola-urmakaren Johan Könnis mästerverk från år 1848.

Emer Silius

Utsikt från Klocktornet, nedanför syns Vattenportsgatan Foto Pavel Poljakov

Viipurin Taiteenystävät Wiborgs Konstvänner 130 år

Hannele Helkama-Rågård

Historien om Viborgs konstnärsvänners sammanslutning börjar i mitten av 1800-talet med en dröm som den konstintresserade målari-
nan Thella Frankenhaeuser hade. Hon drömde nämligen om en rit-skola och en konstsamling.

Men fru Frankenhaeuser var inte bara en drömmare utan också en handlingens dam. Den 18 mars 1890 sammankallade hon några konstin-
tresserade till ett konstituerande möte på Societetshuset i Viborg i syfte att grunda en konstförening. Konsul Eugen Wolff valdes till mötets ordförande och de övriga närvarande var förutom Thella Fran-
kenhaeuser fru Lilli Fabricius som representant för Suomen Taideyhdi-
stys, pappers- och konsthandlaren Conrad Oldenburg, länsarkitekten Ivar Aminoff, stadsarkitekten Bry-
nolf Blomqvist samt fru Mathilda Lagerspetz.

Thella Frankenhaeuser (1853–1931), initiativtagare till Wiborgs Konstvänner 1890, var dotter till kommerserådet Paul Wahl och änkefru vid unga år, sedan 1880.

En vacker uppgift

Initiativet togs väl emot och ansågs av Wiborgsbladet ”högeligen av behovet påkallat” medan Östra Fin-
land i sin notis om mötet uppmå-
nade sina läsare att teckna sig som medlemmar i den blivande före-
ningen med beaktande av den vackra uppgift den hade förelagt sig.

Vad var då syftet med föreningen vars stadgar godkändes av Senaten ett drygt halvar efter det konstitue-
rande mötet? Jo, Wiborgs Konstvän-
ner r.f. hade två syften. Det första målet var att grunda en ritskola i Viborg. Sagt och gjort, redan ett år senare inleddes skolan sin verksam-
het. Men i brist på egna lokaler ver-
kade konstskolan till en början på olika adresser runt om i staden.

Det andra målet var att samla pengar för en konstsamling. Utan kapital kan inte konstverk köpas. Påhittiga som de var, insamlade konstvännerna medel för inköp av konst via föreningens medlems-
avgifter, med hjälp av donationer samt genom att ordna basarer och fester.

Det måste dock nämnas att de allra första verken till samlingen införskaffades med hjälp av Viborgs stads medel år 1894. Tre år senare, 1897, arrangerade Wiborgs Konst-

Konstvännernas första anskaffning 1895. Gunnar Berndtson (1854–1895): I båten på sjön, slutet av 1800-talet, olja på ekskiva, 36 x 17,5 cm. Wiborgs Konstvänner, Tavastehus konstmuseum. Foto Reima Määttänen, Tavastehus konst-museum.

vänner den allra första utställningen. Därefter försökte man varje år arran-
gera utställningar på olika platser i staden. En permanent utställnings-lokal fick man först 1911, till en början i den dåvarande ritskolans tillfälliga utrymmen och senare i det nybyggda konstmuseet.

Konstskolan inleder sin verksamhet

Konstskolan var och blev av stor betydelse och en succé för hela den östfinska regionen. Det kan vara av visst intresse att kunna berätta att man redan år 1891 hade hela fem sökande till tjänsten som lärare på ritskolan. Konstnären Adolf von Becker hade uppgiften att bedöma de sökandes lämplighet och gav utlä-
tanden om var och en av dem.

Vilka var då de sökande? Jo, de var konstnär Arvid Liljelund, skulp-tör Erland Stenberg, fröknarna och konstnärinnorna Amelie Lundahl och Helmi Ahlman samt arkitekt John Stolpe. Av dessa blev Arvid Liljelund vald till skolans första lärare. Det kan även nämnas att Toni Alfthan-Grönroos studerade i konstskolan åren 1888–93, verkade därefter som lärare där och var sedermera även verksam i Wiborgs konstvänners styrelse.

I början hade ritskolan 21 elever. De kom från den svensk-tyska och ryskspråkiga högre societeten, såsom t.ex. arkitekt Uno Ullberg och konstnären Hugo Simberg. Även Tancred Borenius är värd att nämnas bland eleverna. Han blev senare internatio-nellt känd som konsthistoriker och forskare och var stationerad i London. Han bidrog i tiden bl.a. till fina konstinköp till Ateneums sam-
lingar.

Det aktiva konstintresset i Viborg bidrog till att konstskolan år 1911 blev en treårig skola.

En viborgsk konstsamling tar form

Då föreningen år 1894 första gången

Andreas Achenbach (1815–1910): Storm på Svarta Havet, 1837, 43 x 57 cm, olja på duk. Wiborgs Konstvänner, Tavastehus konstmuseum. Foto Terho Aalto, Tavastehus konstmuseum. Konstnärens enda tavla i finländska sam-lingar.

fick ekonomiskt stöd från staden möjliggjorde det planering av utställningar och grundande av en konstsamling. De första inköpen som kunde göras tack vare dontatio-
nerna var Arvid Liljelunds *Skär-gårdslandskap* och Gunnar Berndtsons *I båten på sjön*.

På föreningens årliga konstat-
ställningar lärde sig viborgarna känna landets dåvarande konstnär-selit, dvs. konstnärerna från den finska konstens guldålder samt deras målningar och skulpturer.

Från dessa utställningar köpte Viborgs stad även konstverk till sin egen konstsamling. Från den första utställningen köptes exempelvis Edelfeldts *Larin Paraske* och Berdt Lindholms *Afton i skogen* samt senare Victor Westerhloms *Eckerö postbrygga* och Gallen Kallelas *Väi-nämöinen lämnar Finland*.

År 1895 öppnades stadens eget museum tack vare W. T. Grommés storslagna donation av konst och exotiska föremål, såsom en mumie, gobelänger och t.o.m. ett slott i Frankrike som staden visserligen senare sålde. Men de historiska före-målen och konsten från slottet behöll staden i sitt museum.

På sitt slott hade Grommé hållit någon form av hov dit han inbjöd kända konstnärer som Edelfelt, Berndtson och von Becker.

Grommé var själv målare och hade studerat i Schweiz, i S:t Peters-burg och i Düsseldorf. Han var son till en rik bankir i Petersburg och var även hedersborgare i staden. Han hade gått i skola i Papula och till-bringat många somrar på Onnela i Lavola. Han testamenterade hela sin förmögenhet till Viborgs stad.

Även Wiborgs Konstvänner fick betydande donationer av viborgare. Ch. Deglaun testamenterade till exempel utländsk grafik, bl.a. verk av Rembrandt och Salomon van Ruys-dael. Och föreningens vice ordförande Johannes Thesleff skänkte pengar för ett eget galleri.

Seth Sohlbergs donation och Ullbergs konstmuseum

En viktig donation till föreningen var bergsrådet Seth Sohlbergs stora testamentdonation med medel för både ritskola och ett nytt konstmu-seum. Med hjälp av både staden och staten sattes sedan planeringen av en nybygd ritskola och konstmuseum i verket. Arkitekten Uno Ullberg som var lärare på konstskolan anlätades för att rita konstmuseet. År 1930 invigdes sedan Ullbergs fina skapelse. Ullberg hade då redan under 20 års tid skissat på ett nytt konst-museum på olika platser i staden.

Valet av plats för Ullbergs bygg-nad föll på bastionen Pantsarlaks, belägen på en höjd vid stranden. Det var stadsarkitekt Otto-Iivari Meur-man som föreslog platsen i sin stads-plan. Han ansåg att Pantsarlaks var en lämplig plats för ett Akropolis eller en annan större palatsliknande byggnad.

Byggnaden som Ullberg plane-rade bestod av två delar. Wiborgs Konstvänner fick den del som var avsedd för konstskolan och staden fick den andra för museets utrym-men. Museet och konstskolan hade sålunda varsin långa som genom en divergerande placering omslöt en V-formad gårdsplan, ungefär som itali-enska renässansgårdar med ett sken-perspektiv. Den breda öppningen mot skärgården och vattnet sam-manbands av en dubbelkolonad. Mot staden vände byggnaden en hög, överbyggd port.

I Finlands arkitekturhistoria betraktas konstmuseet i Viborg som tjugotalsklassicismens magnifika slutpunkt.

Rurik Lindqvist, rektor för konstskolan

En person som kom att vara oerhört viktig för Wiborgs Konstvänners överlevnad var Rurik Lindqvist.

Konstnären och professorn Rurik Lindqvist, som var född i S:t Michel, valdes år 1900 till rektor för konst-

skolan. Han förblev sedan skolans rektor i hela 40 år. Han hade fått sin utbildning bl.a. i Finska Konstföre-ningsens skola åren 1888-92 , i Ate-neum och senare även som stipendiat i Paris. Förutom att verka som rektor för skolan var han även intendent för både Viborgs histo-riska museum och för Konstmuseet.

Lindqvist spelade en central roll i Wiborgs Konstvänners historia. Han kom nämligen att ansvara för evaku-eringen av föreningens konstsam-ling undan andra världskriget till Peura-museet i Rautalampi.

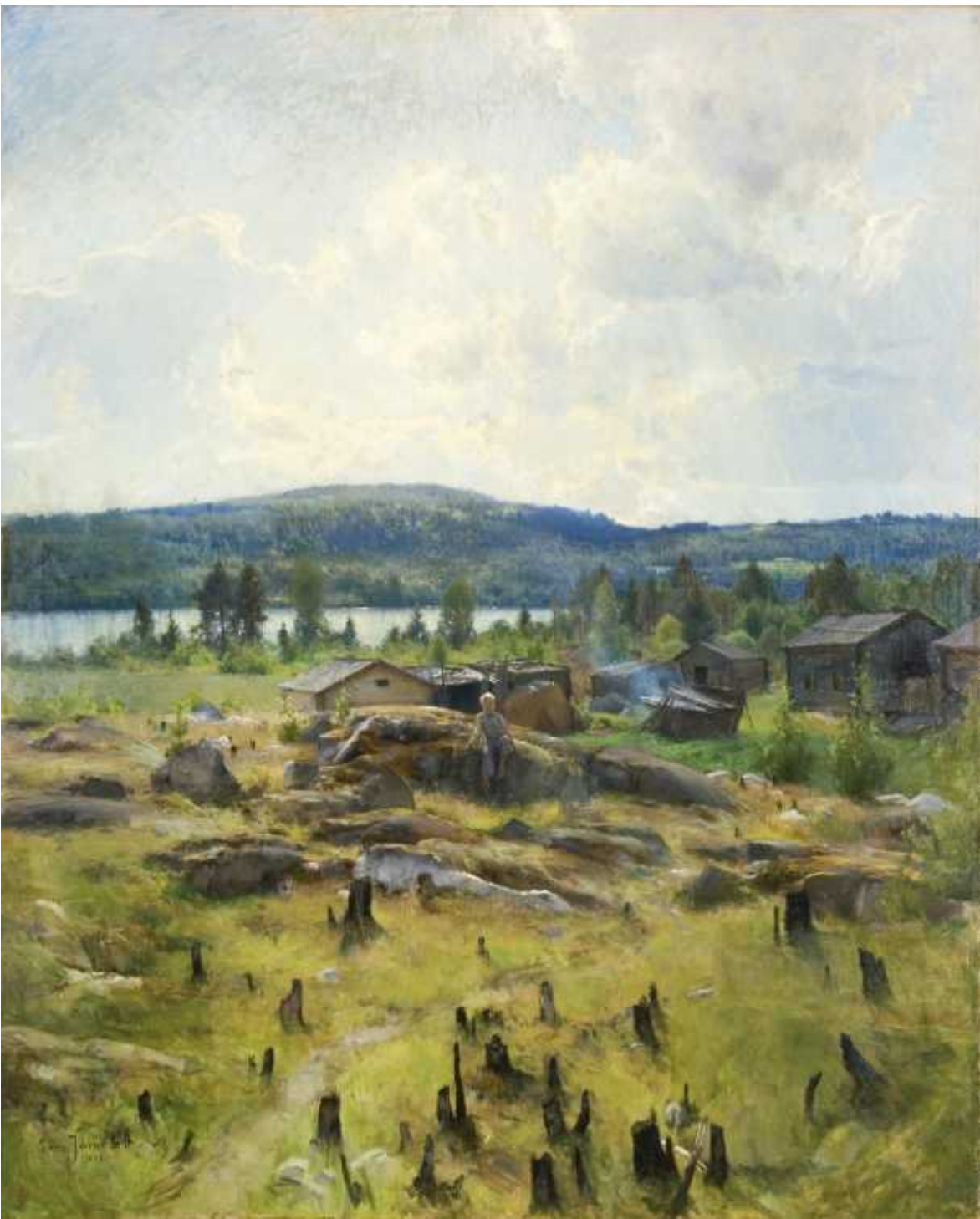
Hösten 1939 började orosmolnen hopa sig över Viborg. Rurik Lin-dqvist insåg detta och tog då initiati-vet till en dramatisk operation. Man ordnade med att museets konstverk evakuerades redan under hösten. Hans arbete slutade emellertid inte med evakueringen utan han var även aktiv med att söka en ny placerings-ort för samlingen.

Viborg faller, en del av konstsamlingen räddas

Efter kriget beslöt Wiborgs Konst-vänner enhälligt att fortsätta sin verksamhet trots att alla yttre förut-sättningar saknades. Resultatet av årtiondens arbete, det vackra nybyggda konstmuseet och ritskolan hade förlorats som krigsbytte. Konst-närer, ritskolelärare och elever hade spritts och konstsamlingarna var vis-serligen räddade, men utan perma-nent husrum.

Även i frågor kring samlingarnas förvaltande, ägandeförhållanden och placering uppstod frågetecken efter evakueringen. Det blev många turer och förhandlingar med förvaltnings-nämnden för Viborgs stad.

Viborgs stadsdirektör Tuurna spelade en central roll i lösandet av alla frågetecken. Tuurna var även konstvännernas ordförande från 1950 till sin död 1976. Efter Tuurna blev Risto Holopainen ordförande och nu är det undertecknad som för-valtar Viborgs gamla kulturarv.

Eero Järnefelt (1863–1937): Julidag, 1891, 160 x 129 cm, olja på duk. Wiborgs Konstvänner, Tavastehus konstmuseum. Foto Terho Aalto, Tavastehus konstmuseum.

Efter kriget valde man att lägga ner konstskolan, men drömmen om ett nytt konstmuseum levde kvar ett tag och i dagsläget är det inte aktu-
ellt att bygga något eget nytt museum.

Idag äger konstföreningen 180 högklassiga konstverk som är utlå-nade till konstmuseerna i Tavastehus och Villmanstrand. Av konstverken är sjuttio stycken målningar och två skulpturer av dem som räddades

undan kriget. Under evakueringen försvann eller förstördes tyvärr hela tjugonio konstverk.

Wiborgs Konstvänner förvaltar idag ett antal fonder med vilkas hjälp nya inköp av konst görs årligen. Konstsamlingen och föreningen är alltså idag fortfarande högst levande och kan fortfarande, 130 år efter grundandet, bringa glädje åt konst-intresserade runt om i landet.

Tänk så mycket fru Frankenhaeusers ursprungliga dröm har berikat och bidragit till att förvalta den finska kulturskatten. Ibland kan en dröm vara startskottet till något så mycket mer.

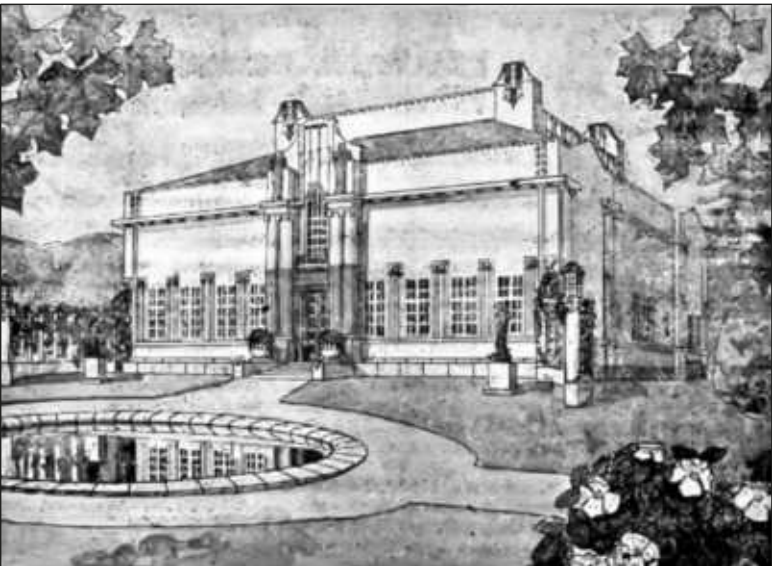
Artikeln bygger på Hannele Helkama-Rågårders föreläsning under 7 januariisöirén på Riddarhuset i Hels-singfors den 19 januari 2019

Ett konstmuseum till Viborg!

Ända från föreningens grun-dande arbetade Wiborgs Konstvänner för att få ett eget hus, för ritskolan och för de egna växande samlingarna. Slutpunkten blev det nya konstmuseet som stod färdigt 1930 och där ritskolan disponerade över en egen flygel. Verksamheten började i liten skala vid Possegatan, men drömmen om ett eget konstmu-seum började ta form vid 1900-talets början, genom ständigt nya projekt och förslag av arkitekt Uno Ullberg. Det mest magnifika, från en arkitek-turtävling 1912, skulle helt ha för-ändrat stadens mest centrala gatukorsning, kring dåvarande Alex-andersgatan och Torkelsesplanaden.

Ritskolans första lokal låg i övre våningen av det Winterska stenhuset vid Possegatan 3.

Det första projektet till ett nytt konstmuseum gjordes av Uno Ullberg redan 1909 och presenterades i tidningen Karjala 28.1.1917.

En vision av Viborgs blivande kulturcentrum. Uno Ullbergs tävlingsprojekt 1912 för nya monumentalbyggnader i hörnet av Alexanders(Karjala)gatan och Torkelsesplanaden, med konstmuseum och stadsteater.

Efter många planeringsskeden invigdes det nya konstmuseet, Uno Ullbergs imponerande skapelse 1930. Wikimedia.

Tre förmögna Viborgssläkters öden

Emelie Enckell

På Handelsgillet i Wiborgs vår-möte i fjol berättade jag om hur släkterna Alfthan, Dippel och Thesleff förenades genom äktenskap, med betoning dels på den ekonomiska verksamhet som i tiden på satte sin prägel på Viborg, dels på släkten Thesleff och min morfar Wilhelm Thesleffs snabba men korta karriär.

De öden som rubriken avsåg förblev kanske höjlda i dunkel men mellan raderna kunde man säkert ana Viborgs och hela Karelska näsets öde under såväl inbördeskriget som vinter- och fortsättningskriget. Likaså kunde man förstå den influens dessa släkter och denna bakgrund hade på min mamma **Dagmar (Daggi) Thesleffs** (1912–91) komplicerade karaktär och färgstarka liv.

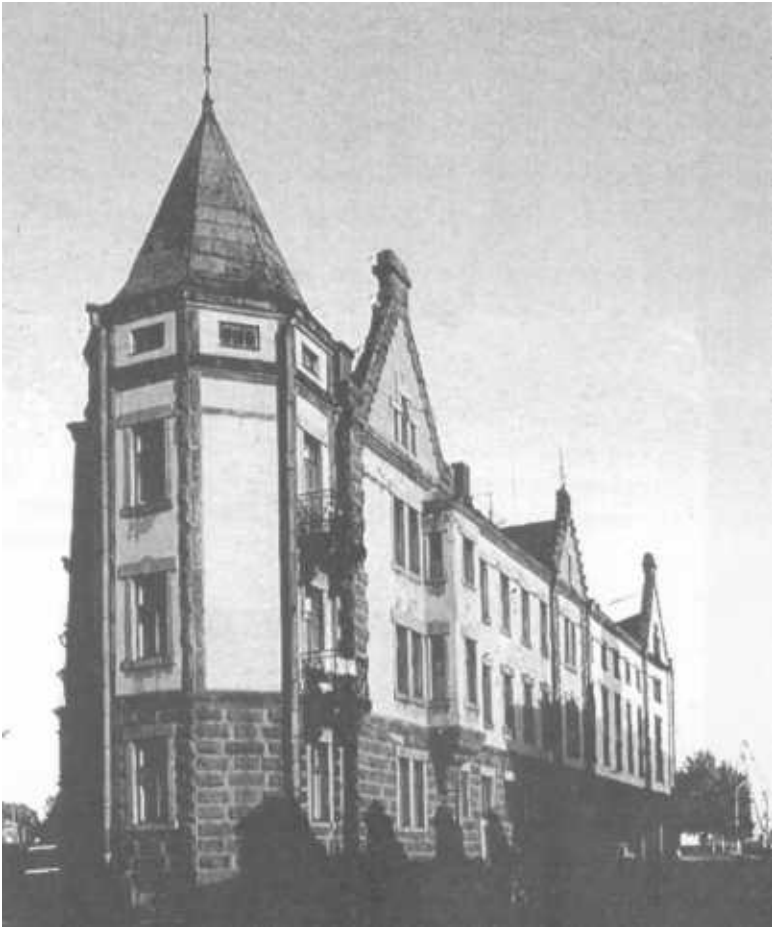
Min mormorsmor **Dagmar Dippels** (1865–1952) farfar **Anton Alfthan** köpte Kirjola egen-dom 1825. Där grundade han Finlands första ljusfabrik och ett skeppsvarv. Fabriken flyttades tio år senare till stadsdelen Havis i Viborg och verksamheten utökades med tvåltillverkning och en ångkvarn. Anton ägde också en gård vid Salutorget i Viborg, där Nordiska Föreningsbanken sedermera etablerades. Vid den ekonomiska nedgången på 1860-talet såldes fabrikerna till Handelshuset Hackman & Co. På Havis gamla fabriksområde verkar numera kopparträdfabriken RTL-inductives, underleverantör till bl.a. ABB.

Antons son **Georg von Alfthan** (1828–96) utbildades militärt. Han utnämndes till guvernör i Uleåborgs län, därefter i Nyland. Framgångarna var stora. År 1866 adlades han och utsågs 1882 till föreståndare för kejserliga palatset i Helsingfors, nuvarande presidentslottet. Fyra år senare blev han senator, därefter chef för ekonomiedepartementets militi-expedition och jordbruksexpedition och 1892 för kommunikationsexpe-ditionen. Georg gifte sig med **Ebba Mathilda Geschwend** (1832–93) som var född i Helsingfors. Paret fick sex söner och fyra döttrar. Den sjätte i den långa raden barn var min mormorsmor Dagmar, som efter sin skolgång i Smolna adelsinstitut gifte sig med sin småkusin **Carl Eduard Dippel**. De vigdes i Tyska kyrkan i Helsingfors i januari 1889 med åtföljande bal på Kämp för 180 gäster. Inget anspråkslöst par.

Eduard Dippel (1855–1912) föddes i Viborg och utbildade sig till arkitekt i Hannover. I Viborg grundade han en arkitektfirma vilket var ovanligt, arkitekter var på den tiden oftast anställda av staden. I slutet av 1800-talet blev Kirvus den första hamnverksamheten livligare och Eduards bror, den affärsinriktade konsuln **Wilhelm Dippel**, blev ägare till flera industrier och bland annat den första oljesticernen vid Havis strand. Efter broderns död 1906 ärvde Eduard hela Handelshuset W. Dippel. Där ingick bland annat Rak-kolanjoki Kakelfabrik, Verla och Hämeenkoski träsliperier, Nurmis tvålfabrik, ett ölbrggeri och Kirvus

Fabrikerna vid Havis på 1920-talet.

Bostadshus vid Södra vallen ritat av Eduard Dippel.

Eduard och Dagmar Dippels bostadshus vid Norra Vallen.

filtfabrik, den enda tillverkaren av filstövlar i Finland.

Då marknaden för filt var öppen också till Ryssland blev Kirvus den mest lukrativa av verksamheterna. Eduard köpte flera tomter i Viborg. Som arkitekt blev han mest känd för domkyrkan i Viborg och för utformningen av Verla fabriker och därmed sammanhängande byggnader, allt i gotisk stil. Han var en av grundarna av Wiborgs Konstväänner och Tekniska klubben, en underavdelning till

Tekniska Föreningen i Finland. Till-sammans med sin hustru Dagmar ivrade de för välgörenhet och deltog aktivt i sällskaps- och kulturlivet, det teater, musik, maskerader, slädpartier och mycket annat hörde. Dagmar var medlem i Fruntimmersföreningen, som grundats av societetsdamer, bland vilka välgörenhet var en popu-lär och ansedd syssla. Om deras status berättar också ett porträtt av Dagmar målat av Albert Edelfelt.

Dagmar Dippel avportätterad av Albert Edelfelt 1895–96.

Wilhelm Thesleff 1915. Samma år flyttade han med staben från S:t P. till Tammerfors, därifrån han skickades till staben i Riga för att bilda nya ryska truppheter.

Eduard och Dagmar Dippel fick sonen, **Harri**, som dog knappt ett år gammal året innan dottern **Harriet** (1891–1965) föddes. Med Harri gick också namnet Dippel i graven. Endast 19 år gammal gifte sig Harriet 1911 med den 30-åriga

Wilhelm Thesleff (1880–1941). Han föddes liksom Harriet i Viborg och växte upp på gården Pälttäri vid Tienhaara, en av de mindre Thesleffska gårdarna i Viborgs socken. Släkten var stor och inne-

hade ett helt kvarter närmast Runda tornet och Saluhallen, men något umgänge med släkten Alfthan kan man inte se i tillgängliga källor.

Wilhelm förlorade sina föräldrar tidigt och blev omhändertagen av sin farbror på gården Lavola. Han gick i Viborgs svenska lyceum men länka-des redan vid fyllda 13 år in på den militära banan, då han sattes i Finska Kadettkårens förberedande skola i Fredrikshamn, kallad "Paltskolan".

Åren 1904–07 vidareutbildades han

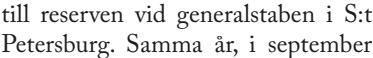
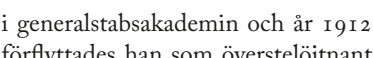
Dippels landå med livrklädd kusk vid villan "Talikkala" vid Käreämäkis strand.

Nikolai Schmakoff arbetar med sina marionetter.

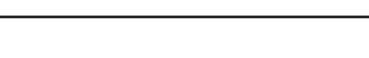
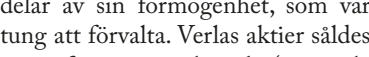
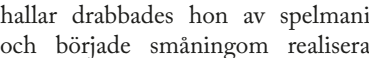
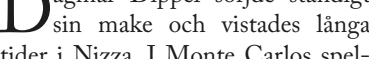
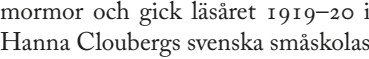
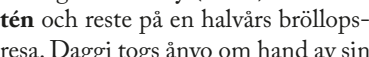
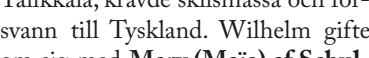
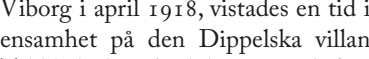
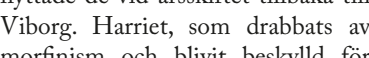
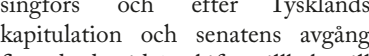
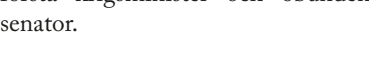
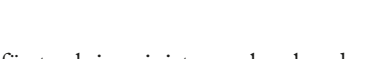
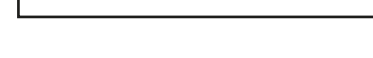
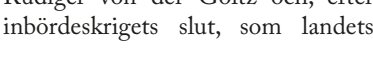
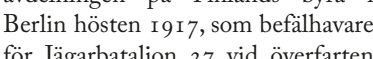
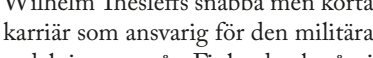
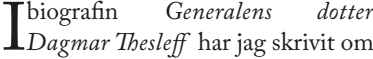
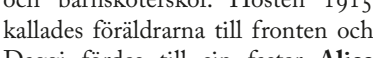
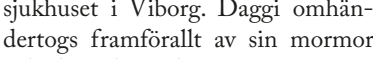
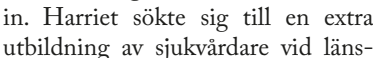
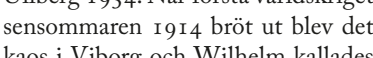
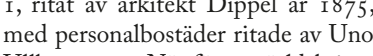
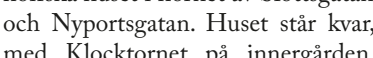
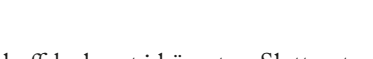
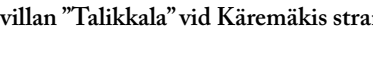

Nikolai Schmakoff vid piano.

i generalstabsakademien och år 1912 förflyttades han som överstelöjtnant till reserven vid generalstaben i S:t Petersburg. Samma år, i september 1912, föddes min mor, kallad Daggi, i Viborg. När Eduard dog följande jul var Dagmar Dippel ensam arvtagare till hela förmögenheten. Efter en ståtlig begravning på Ristimäki begravningsplats lät hon meddela att "firmans närmaste ledning" skulle handhas av svärsonen Wilhelm Thesleff, som föregående är inlett studier vid Handelshögskolan i Köln.

De första åren bodde den lilla familjen Thesleff i Butten-

Samma sommar hade Daggi insjuknat i hög feber och fördes till Nizza, där Dagmar trodde klimatet skulle vara bättre för åttaåringen. Där börjar Daggis intensiva brevväxling med Wilhelm och ständiga längtan tillbaka till Finland och fadern. Av honom fostrades hon kärleksfullt "på distans" medan mormodern ansvarade för hennes uppehälle, den privata läkarvården och hemundervisningen med anställda ämneslärare.

Sommaren 1922 fick Daggi, trots de franska läkarnas motstånd, vistas ett par månader med sin pappa och Maia på Buttenhoffs gård Konkkala, inte långt ifrån Viborg. När Käreämäki införlivats med Viborg såldes Talikkala 1925 för 3 milj. mk (0,9 milj. euro). Samma år flyttade Dagmar till en stor nyreno-verad villa med utsikt mot hamnen i

Nizza och solnedgångarna över Antibes. Först sommaren 1927 fick Daggi återse Finland. Den sommaren gick hon i skriftskola och konfirmerades i Viborg. Också de följande somrarna fick hon efter många om och men tillbringa i Finland. Det var lyckliga somrar, medan vistelsen hos mormor blev alltmer konfliktfylld.

I Nizza fick de ibland besök från Finland. En välkommen gäst var **Isak Alfthan**, Dagmars kusins son, född i Viborg 1888. Han blev student från stadens Svenska lyceum, studerade vid Uppsala universitet och i London. Han deltog i förberedelserna för jägarrörelsen och var en av de första som anlände till Lockstedter Lager. Kort därefter kallades han tillbaka för att organisera jägarrörelsens underrättelseväsen i hemlandet och i S:t Petersburg. När inbördeskriget bröt ut fick han organisera underrättelselinjerna genom fiendefronten till Mannerheims stab, varefter han blev överbefälhavarens förbindelseofficer vid fronten kring Viborg. Han deltog också i striderna vid Liimatta (en av släkten Thesleffs gårdar), Kolikkoimmäki och Havis varefter han tjänstgjorde vid generalstaben, som han återkom till under

vinterkriget. Både den mer än 20 år äldre Dagmar och den lika mycket yngre Daggi trivdes i hans vitala sällskap.

Först 1924 verkar Harriet ha tillfrisknat från sitt morfinmissbruk. Hon bodde i Paris och deltog i kurser i måleri. Mest målade hon i Frankrike och Italien. Sin första separata utställning hade hon i maj 1927 i Viborg. Därefter följde andra utställningar, även i Paris. Hösten 1931 bodde Daggi där med sin mor, som efter "är av ensamhet och sorg och kärlekslöshet" lyckligt förenats med den 20 år äldre musikläraren och konstnären **Nikolai Schmakoff** (1871–1956), kallad Kolja. I februari 1932 firades bröllopet i Viborg, medan Daggi firade händelsen med sin mormor och en rysk fru i Cannes.

Harriet hade blivit bekant med Kolja i Viborg. Han föddes i S:t Petersburg och var liksom fadern operasångare, men banan avbröts av en halsåkomma. Tack vare sin finska mor hyste han stort intresse för finsk konst och introducerade denna i staden 1915, tills han flydde undan revolutionen till Viborg. Där blev han en känd säng- och musikpedagog och eldsjälen bakom många utställningar, operor och teaterföreställningar, där han själv uppträdde som sångare, dirigent, regissör och dekorationsmålare. Senare livnärde han sig på dockteater, som han själv skapade scenografin och marionetterna till. Sin verkstad och verksamhet hade han i Viborg, där han bodde med Harriet när vinterkriget bröt ut. Vid flykten till Stockholm måste Nikolai överge sitt piano, sin verkstad och marionettteater och Harriet lämnade drygt 100 verk utställda i Viborgs konstskola. I paniken fördes en del lösöre, såsom Albert Edelfelts porträtt av Dagmar, ner i husets källare, men allt gick ju ändå förlorat. Efter krigen kom Harriet och Kolja till Helsingfors, där de bosatte sig i en liten stuga i förorten Alberga.

Att leta efter en grav i Viborg

Anders von Bell

Författaren har ingen direkt anknytning till Viborg men hans anfader Carl Joseph von Bell kom till staden på 1770-talet från Berlin via S:t Petersburg som rysk fortifikationsofficer och var bosatt i Viborg fram till sin död 1830. Åttlingar till honom bodde där ända till 1920 då vederligen den sista personen med namnet von Bell avled i Viborg.

Carl Josephs sonson Nicolaus von Bell, min farfars farfar, hade i början av 1850-talet kommit till Helsingfors som ung underofficer Han blev senare officer och ansökte om finskt medborgarskap 1860 och kan anses vara den finska grenens stamfader. Av släktgraven i Viborg finns endast två bleknade fotografier, sannolikt från början av 1900-talet. Min farfars far var mycket ivrig släktforskare och hade samlat uppgifter om släkten i en "bok" som också innehåller de två bilderna inklustrade på en sida med texten "von Bellska familjegraven i Wiborg, Ristimäki begravningsplats".

Gravar och släktgårdar

Jag kom att intressera mig för att söka upp graven delvis därför att att min far åkte till Viborg på 1980-talet i ett försök att hitta den och sedan talade om för mig hur det gick. På sin förfrågan till Intourist om att besöka begravningsplatsen fick han till svar att det är omöjligt. Enligt guiden gick det absolut inte för sig att han skulle gå ensam omkring där. Plötsligt stoppade hon ändå bussen vid gravgården och bad min pappa stiga ut med beskedet att bussen fortsätter sin färd. Han steg av bussen och gick omkring och letade efter graven utan resultat. Baserat på min fars berättelse formade jag en inre bild av hur det hade sett ut där och det blev på något sätt en drivfäder till att själv göra något. I släktboken som min far fått överta av sin far fanns de två bilderna som jag ofta kom att studera. Två fotografier av dålig kvalitet visade en relativt stor, omgärdad grav stadd i totalt förfall. Då jag sedan själv började släktforska blev det aktuellt att försöka uppfylla mitt åtagande att lokalisera graven och samtidigt försöka utvärna om det fanns några spår av de gårdar som släkten ägde under de 150 år den verkade i Viborg.

Jag började med att söka information om begravningsplatserna genom att samla böcker om Viborg i vilka jag optimistiskt nog väntade mig finna gravbilder. Litet information fick jag fram, men bilder och texter om gravgårdarna saknades nästan helt. Våren 2006 skrev Anders Mård i *Hufvudstadsbladet* en artikel om Michail Kostolomov. Via Anders Mård kom jag i kontakt med "Mikko" och resultatet blev att jag ordnade en släktresa till Viborg 2007. Där kom jag sedan första gången att träffa Mikko Kostolomov personligen då han fungerade som vår lokala guide under resan vid letandet efter både gravar och gårdar.

Av gårdarna Tervajoki, Kaukola och Pälttari återfanns ingenting. Platserna för Kaukola och Pälttari lyckades vi lokalisera i terrängen men inget mer. För Tervajokis del har jag inte ens lyckats lokalisera var den har varit belägen. Gården brän-

des upp eller förstördes i olika repri-ser och byggdes upp igen och såldes redan 1811 av Carl Joseph von Bell till handlanden Harthin.

Ristimäki begravningsplats

Mikko Kostolomov förde oss till Ristimäki begravningsplats, en sönderskjuten sådan med ett antal gravstenar, en del sönder, andra hela, och en massa skräp på marken. Gravgården låg i en sluttning och först långt senare klarnade det för mig att det var Svenska församlingens begravningsplats, grundad under senare delen av 1800-talet och troligen den gravgård min far hade besökt. Det var bara att konstatera att den här resan inte kunde tillföra oss mer information om var vår släktgrav varit belägen. Det var bara att ta skeden i vacker hand och åka hem och fundera på nästa steg.

Jag fortsatte med att leta fram information ur böcker och tidningar och artiklar på nätet. I tidningen *Veteranen* fanns en berättelse om en soldat som 1944 låg i skydd av gravstenarna på Ristimäki gravgård under ryssarnas framryckning mot Viborg. *Kyrkpressen* publicerade 2008 en artikel om en minneslund i Sorvali. Den artikeln gav mig tron på att det kanske ännu fanns något att hitta, men hur komma vidare? Jag insåg ganska snabbt att jag måste få kontakt med någon som visste något om begravningsplatserna. Mikko Kostolomov kunde inte säga så mycket om gravgårdarna, men jag fick tips om att ta kontakt med krigsveteranen Erik Francke. Med hjälp av honom och med kartor, foton och dokument kom jag så långt att jag förstod hur Ristimäki hade sett ut. Han rekommenderade mig även att prenumerera på *Wiborgs Nyheter* som jag inte hört om tidigare.

I det skedet trodde jag fortfarande att Ristimäki var den rätta gravgården och att jag bara behövde leta efter fotografier där graven eventuellt kunde identifieras. Det verkliga genombrottet skedde då jag fick tag på prosten Leena Repos bok om gravarna i Sorvali. Jag skrev då till henne och fick genast svar på mina frågor. Därtill rekommenderade hon en person som senare kom att ge mig betydande hjälp, Marja-Leena Loikas i Villmanstrand. Dessa tre kom att betyda mycket för mitt letande. Utan deras hjälp och stöd är jag säker på att jag hade fått ge upp.

Leena Repo gav en massa information om de olika begravningsplatserna, både i text och kartor, och av Marja-Leena fick jag en karta över Vanha Ristimäki/Lepola gravgårdar samt information om ett dokument i St Michels dåvarande landsarkiv med en lista där vår grav var utmärkt med numret 928.

Den här uppgiften fick mig att hoppa till och jag trodde att problemet var löst. Jag hade hittat rätt gravgård, alltså Gamla Ristimäki, namnet lät ju också logiskt. Den Ristimäki begravningsplats som vi genomletat 2007 visade sig vara helt fel gravgård eftersom den tillkommit först under andra hälften av 1800-talet. Jag visste att medlemmar av vår släkt begravts redan under första hälften av 1800-talet och tänkte att Gamla Ristimäki, som grundats 1798 då måste vara den rätta platsen. Men det skulle visa sig vara betydligt

Karta över de olika Ristimäki-begravningsplatserna, läget 1927. Gamla Ristimäki med Rauhala till vänster, de nyare upptill: 6. Judiska och islamska församlingarna, 7. Landsförsamlingen, 8. Ortodoxa församlingen, 9. Svensk-tyska församlingen.

Den von Bellska graven på ett av två fotografier från 1920?-talet, upphovet till alla sökningar på begravningsplatserna i Viborg. Korset som skymtar i bakgrunden verkar höra till A.A. Thesleffs gravmonument.

den gravsten som Alla Matvienko talat om på våren, nämligen Alexandrine von Bells gravsten som fanns på Sorvali och som hittats av gången som jobbat frivilligt där. Alexandrine var syster till Nicolaus von Bell, stamfar för vår finska gren. Hon var gift med ryttmästare Wol-demar Thesleff och de hade bott på Pälttari gård som Woldemar köpt av sina syskon och sin mor.

Då vi kom till Viborg den 17 november åkte vi med buss till de olika begravningsplatserna och besökte olika minnesmärken. Under denna resa berättade Leena Repo om gravgårdarna men besöken var korta. Följande dag kunde jag med

General Alexander Amatus Thesleffs gravmonument, restaurerat 2012, blev ett landmärke för att lokalisera den von Bellska graven. I Ryssland hör den viborgske generalen till hjältarna från det fosterländska kriget mot Napoleon 1812.

TISDAGEN den 7 januari

Gravstenen över Eva och Ivar Adolf Majuri förefaller orörd och blev en av ledtrådarna vid sökandet .

Gravstenen för Olof Kinnunen, på sin ursprungliga plats och därmed ett viktigt riktmärke för att exakt märka ut den von Bellska familjegraven.

ning. Och jag kom att tänka på att Leena Repo talat om att Ristimäki-området omkring 1908 delats upp i flera olika gravgårdar.

Stadsförsamlingens gravgård Rauhala

Samma kväll kontaktade jag Leena Repo och berättade om mina funderingar och skickade henne mina bilder. Jag fick nästan genast svar med bl.a. en karta över Rauhala gravgård. Formen på den gravgården passade bra in i det vita område som fanns på kartan över Gamla Ristimäki och Lepola gravgårdar. På basen av mina foton hade Leena identifierat området där vi letat då hon hittat en av gravarna med namnet Majuri på Rauhalakartan. Jag hade inte förstätt att leta efter den kartan då jag trott och hört om att det var papper som gått förlorade i kriget. Leena Repo hade på kartan också ringat in en grav med numret 928. Följande morgon fick jag ett nytt mejl av Leena Repo med budskapet: Nu vet jag vad som gått fel i ditt letande, du har använt kartan över Vanha Ristimäki och Lepola men namn- och nummerlistan över Rauhala, på bägge platserna finns en grav nr 928. Dessutom finns inga listor över gravarna för Gamla Ristimäki och Lepola bevarade!

Då fattade jag äntligen hela situationen. Leena Repo hade flera gånger nämnt denna gravgårdsindelning men då gravgården hette Rauhala och jag dessutom fått om bakfoten att information saknades just över den gravgården, så hade det inte ens fallit mig in att den grav nr 928 som fanns på kartan över Gamla Ristimäki/Lepola inte var den rätta graven.

Graven 928 på Rauhala ligger på flack mark, storleken är drygt 3 x 5 meter vilket bättre passar in på svårare än så. Jag kontaktade Mikko Kostolomov och besökte Viborg 2013 och då åkte vi till Gamla Ristimäki. Till saken hörde att kartan jag fått över Gamla Ristimäki var försedd med en skala. Utgående från den gamla muren mätte jag upp sträckan och platsen för grav nr 928 som syntes på kartan, en grav på cirka 2 x 6 meter. Antog också att muren åtminstone delvis fanns kvar och antagandet stämde, men inte mycket mer. Vi gick fram och tillbaka med Mikko men vi hittade ingenting, några gravstenar, delvis hela, delvis sönderiga, en massa ryska plåtstrutar eller "gravstenar" som var deras gravmärken, järnstängsel, högt oklippt gräs, helt enkelt en ovårdad gravgård som ingen verkade ha brytt sig om. Mikko visade mig gravmonumentet över general Alexander Amatus Thesleff som iordningstälts till 200-års minnet av striden vid Borodino 1812 och berättade att han fick tag på prosten Leena Repos bok om gravarna i Sorvali. Jag skrev då till henne och fick genast svar på mina frågor. Därtill rekommenderade hon en person som senare kom att ge mig betydande hjälp, Marja-Leena Loikas i Villmanstrand. Dessa tre kom att betyda mycket för mitt letande. Utan deras hjälp och stöd är jag säker på att jag hade fått ge upp.

Leena Repo gav en massa information om de olika begravningsplatserna, både i text och kartor, och av Marja-Leena fick jag en karta över Vanha Ristimäki/Lepola gravgårdar samt information om ett dokument i St Michels dåvarande landsarkiv med en lista där vår grav var utmärkt med numret 928.

Den här uppgiften fick mig att hoppa till och jag trodde att problemet var löst. Jag hade hittat rätt gravgård, alltså Gamla Ristimäki, namnet lät ju också logiskt. Den Ristimäki begravningsplats som vi genomletat 2007 visade sig vara helt fel gravgård eftersom den tillkommit först under andra hälften av 1800-talet. Jag visste att medlemmar av vår släkt begravts redan under första hälften av 1800-talet och tänkte att Gamla Ristimäki, som grundats 1798 då måste vara den rätta platsen. Men det skulle visa sig vara betydligt

Vid några av de tegelstenar som kunde grävas fram. Författaren till vänster och hans bror Christer von Bell till höger.

Gravsten för Woldemar Thesleff och författarens farfars farfars syster Alexandrine von Bell, från den Thesleffska släktens gravområde på Sorvali.

fotona jag har. Den ligger väldigt nära general A. A. Thesleffs gravmonument, på kanske endast tio meters avstånd. Det visade sig att vi med Lilian letat rätt nära, alltså var mina mätningar inte helt fel tänkte jag först. Men muren som jag tagit som utgångspunkt i mätningarna visade sig inte vara den norra delen, utan den västra delen. Därför hade mina felaktiga mätningar ändå fört oss rätt nära det riktiga området. Felet var bara ca 20-30 meter eller så men tillräckligt för att inte kunna hitta rätt plats.

Sommaren 2019 ordnade Pro Sorvali-föreningen igen sin årliga resa till Viborg för att jobba med att iständsätta Sorvali. Den här gången ingick också litet arbete på Ristimäki. Jag anmälde mig därför till resan tillsammans med min bror Christer. Nu hade jag gjort olika nya mätningar och hade en ganska klar bild av var vår grav borde finnas.

Nya mätningar och lovande resultat

Då vi kom dit och igen såg mängder av högt gräs, en ovårdad gravgård med omkullfallna finska stenar och ryska plåtstrutar, kanske omslipade finska stenar med ryska namn, då drabbades vi för ett ögonblick av pessimism. Men vi tog fram metermättet ur ryggsäcken och började mäta med ritningarna i handen. Problemet var nu att jag inte visste om gången som fanns på kartan ännu låg på samma ställe. För att kontrollera saken försökte vi hitta en gravsten som inte hade flyttats eller söndrats och som låg nära gången. En sådan hittade vi, men i skrivande stund har jag tyvärr ännu inte hittat den i listan över de begravda på Rauhala så att

Nya minnesmärken och minnesstenar på Viborgs begravningsplatser

På Gamla Ristimäki gravgård, även känd som Rauhala, avtäcktes ett nytt minnesmärke på kommerserådet Juho Lallukkas och Maria Lallukkas grav i juni 2019. Det ursprungliga minnesmärket flyttades från graven till Villmanstrand år 1986. Det nya monumentet finansierades av Teollisuuden- ja liikkeenharjoittajain Seura Pamaus och planerades av arkitekt Per-Mauritz Ålander. De praktiska arrangemangen sköttes av Pro Sorvalin Hautausmaa ry.

På samma gravgård har Jaakko Juteinis (Jacob Judéns) gravplats, som hittades sommaren 2018, nu märkts ut och kommer att förses med ett minnesmärke som sannolikt också planeras av arkitekt Ålander. För kostnaderna står Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura och de övriga aktörerna är Jaakko Juteiniseura, Rahkoilan Juutilan sukuseura

Lallukka.

Juteini.

Lundson.

Thesleffska monumentet kom att ligga närmast gränsen på Gamla Ristimäki-området. Jag avslutar denna lilla berättelse med lärdomen jag fick: Förarbetet bör göras så noggrant som någonsin är möjligt! Lyssna noga på dem som vet mera! Om jag tidigare hade förstått vad Leena Repo många gånger sagt om uppdelningen av det ursprungliga Ristimäki, så hade graven kanske kunnat lokaliseras flera år tidigare.

Jos siull' on snaijuu,
Juo Segejeffin tsaiuu

Toppen

Sergejeffs Java te i koppen!

Löjtnantsvägen 10 • 00410 Helsingfors

tel. 532 041 • www.sergejeff.fi

Wiborgs Nyheter • 9

Brahegatan efter grevens tid

Emer Silius

Är promenerar vi inte på en kunglig gata utan får njå oss med en grevlig. Det gäller dock inte mindre än den svenska grevliga ätten nr 1, ätten Brahe. Brahegatan har fått sitt namn i första hand till minnet av greve Per Brahe d.y. som under åren 1637-1640 och 1648-1654 verkade som generalguvernör över Finland. Han kom till Finland under 30-åriga kriget och gjorde en stor insats för utvecklingen av den östra rikshalvan. Under hans tid grundades Kungliga Akademien i Åbo, numera känd som Helsingfors universitet, samt tio nya städer i Finland. Viborg var då redan en gammal stad. Då Per Brahe besökte Viborg tyckte han att gatorna var alltför krokiga och lät utforma en ny stadsplan med ruttmönster. Så tillkom regulariteten. Den blivande Brahegatan förekommer första gången i Berndt Nymalmss stadsplan från år 1861. Där sträcker den sig endast till trakten av Maltgatan. Den sista sträckan från Maltgatan till Fabriksgatan, senare Pontusgatan, är uttridad på kartor först efter sekelskiftet. Brahegatan ligger bara ett kvarter från Rödbrunnstorget men förefaller att ha varit lugnare än gatorna i stadens absoluta centrum. Det fanns inte några större restauranger, däremot nog ett antal små affärer. Bostadshusen var mest byggda av trä. Ibland kunde genomgåfsträff från Havishälls förekomma och en busslinje körde längs Brahegatan under en sträcka på ett par kvarter. Nu heter gatan inte mindre än *Moskovskij Prospekt*.

Viborjar vår promenad från Kan-
nastgatan, tidigare S:t Peter-
burgska gatan, nu *Leningradskoje*
Sjossje. Vi måste gå nacken och se
uppfåt för att få en helhetsbild av det
första huset på Bragehagens högra
sida, Viborgs första skyskraper. Bygg-
herrar för huset var Försäkrings Ab
Karjala och Olycksfallsförsäkrings-
bolaget Ilmarinen. Planeringen hade

A tall, modern, curved apartment building with many windows and balconies, located on a city street. The building has a light-colored facade and a dark base. A yellow building is visible in the background.

Viborgs första skyskrapa Brahegatan 30. Finska flicklyceet syns i bakgrunden.

knäppat år. Krigslyckan vände och i juni 1944 förlorades Viborg igen. De nyinredda affärerna och hemmen i Viborgs skyskrapa tömdes på människor som flyttade till andra sidan av den nya riksgränsen. Ryska affärer och invånare flyttade i stället in. Den mest synliga affären i byggnadens bottenvåning är nu syateljén *Linda*.

På vänstra sidan finns det i gathörnet en liten park med stora träd men lite högre upp i hörnet av Kvarnbacken, nu *Sjkalnaja Ploščjad*, möter vi en av Viborgs berömda skolbyggnader, det finska flicklyceet, såvallen kallat Tipola. Det snygga gulbruna jugendhuset ritades av den mångsidige Jac Ahrenberg år 1906. Skolbyggnaden består av olika delar: Den höga fasaden med breda stentrappor till huvudingången står mot gathörnet; därefter finns en tornliknande rund byggnadslä på bägge sidorna samt flygelbyggnader längs båda gatorna. På fasaden syns en rad dekorationer som liknar sju bokstäver ”T”. Man har tolkat att de hänvi-

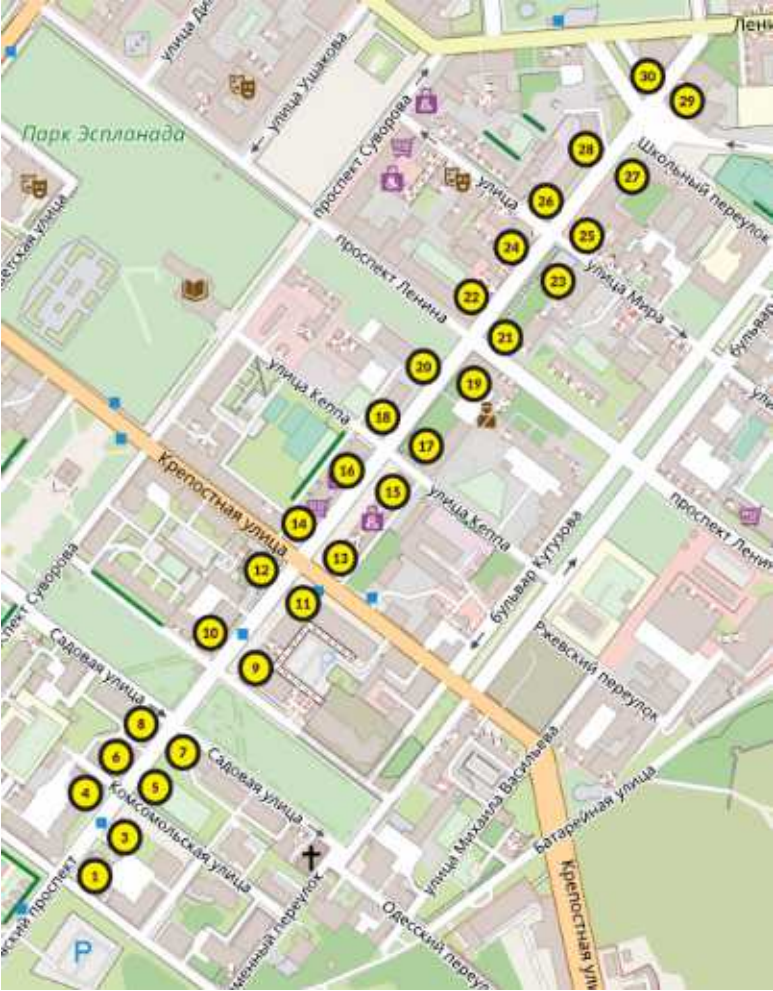
sarja till ramсан i *aman talon tyttarista tulee toimeliaita talon tyttöjä* (Flickorna från detta hus blir driftiga döttrarna). Om det är arkitekten själv som står bakom aforismen eller om tolkningen är ett senare påhitt är oklart.

Skolan grundades år 1881 och hette då Viborgs finska flickskola. Den var verksam på många ställen innan den kunde flytta in i detta hus. Namnet flicklyceum fick skolan först år 1926 då den sammanslogs med Viipurin Naisopisto och antalet skolklare öskade från sex till nio. Flicklyceets sista rektor före vinterkriget var Hellä Putkinen. Skolan kallades allmänt Tipola men också "Pullan koulu" som kanske härörde från en förvrängning av rektorns namn. Som adress använde skolan Myllymäki, Kvarnbacken, men Brahegatan 29 skulle ha varit lika träffande. Hösten 1939 hade flicklyceet 533 elever och 23 lärare. Efter kriget fortsatte skolan sin verksamhet i Raumo.

För att få en helhetsbild av Kvarnbacken går vi över Kvarnbacksgatan som kommer från höger från Kannasgatan. Då vi blickar mot väster kan vi konstatera att Kvarnbackensplanen är nästan sig lik. I bortre ändan har dock en liten idrottsplan dykt upp med en tennisplan i mitten och en löpbana omkring. Banans mått fyller knappast internationella krav men som träningsplats är den väl säkert uppskattad av skoleleverna. Här finns ju tre skolor från finska tiden varav åtminstone två fortfarande är i skolorbruk. På vänstra sidan efter Tipola står Repola folkskola och på högra sidan bakom idrottsplanen Nya finska samskolans byggnad som nu används av Gymnasiet nr 11 med tygdpunkt på det engelska språket. Bredvid gymnasiet står ett finskt sexvåningshus från 1920-talet och närmast oss ett modernt ryskt affärshus med hela nio våningar. Det sistnämnda är uppfört på tomten **Brahegatan 27** som år 1939 var helt obebyggd. Gatuplanen mot Brahegatan är utspädd av en klädkäffar och skohandeln i *Sage Republiken* samt ett försäkringsbolag. Längst bort i bakgrunden skymtar brand-kärshuset och ett nytt ryskt hus.

Kvarnbacken är alltså lätt att känna igen, men det kan man inte säga om Brahegatan. Gatans natur

Map of the area around the school intersection, showing numbered points 24 through 30. The map includes labels for 'улица' (street) and 'Школьный переулок' (School Lane).

Finska Flicklyceet Brahegatan 29.

Ryskt varuhus "Atrium" Brahegatan 25

före kriget endast fanns en liten ekonomi- och lagerbyggnad. Fastighetens adress var **Brahegatan 25** eller **Pellervogatan 8**.

På gatans högra sida har tomterna Brahegatan 28 och 26 slotts-
sammän och domineras av ett stort
grått kontorshus i funktistil med
länga fönsterrader men också fy-
kantiga och runda utbyggnader. Där-
har Rosteleks försäljnings- och
servicecentral sitt högkvarter som
sträcker sig ända till Pellervogatan
hörn. Huset har tre våningar mot
gatan men åtminstone fyra mot
gården. Före kriget var tomten Bra-
hegatan 28 nästan tom. Där fanns
endast några små trähus som var
byggda utan någon större systematik.

f.d. Schaliens läskedrycksfabrik vid Pellervogatan

Öar verkade Itä-Suomen Kivituote Oy som tillverkare och sålde grav- och byggnadsstenar samt Foder- och frodaffären S. J. Mutala varifrån man kunde förse sina husdjur med hö och havre. Tomten Brahegatan 26 hade ett trähus mot Brahegatan och ett mindre i Pellervogatsans hörn. I det förstnämnda bodde och betjänade skräddaren Gunnar Vuori viborgsbor, i hörnhuset verkade O. Parkkulanens möbelfabrik Huonekalu-Aitta och V. Seppäläinsens andrahandsaffär Pellervo. Båda hade sina ingångar från Pellervogatan. Alla dessa trähus är nu borta.

Innan vi fortsätter vidare längs Brahegatan lönar det sig att kasta en blick på Pellervogatan, *Ulitia Mira*. På vänstra sidan bakom varuhuset möter vi en verklig pärla. Ett av Carl Axel Gydéns och Uno Ullbergs mindre kända verk, Knut Schaliens läskedrycksfabrik, står kvar. Huset uppfördes år 1908 och där tillverkades mineralvatten och andra drycker. Gaveln mot Pellervogatan är speciellt vacker med joniska pilastrar och andra dekorationer. Där hade Knut Schalien sin butik liksom herr- och damfrisören A. Nykänen. Under fortsättningskriget verkade T. Laapions rörfabrik Putkitarve Oy i huset, liksom V. Koponens radio- och elaffär samt Mallasjuuso Oy:s Viborgs-kontor. Det lilla fabrikshuset tycks vara i gott skick. Där finns dock inte längre någon lemondaffrik men i stället flera andra företag, bl.a. *Balt-*

son tillverkade mat- och knäckebröd.

Biografsalen förstördes i vinterkriget men någon slags återuppyggnad tycks sedan ha ägt rum eftersom biografen fortsatte sin verksamhet under samma adress under fortsättningskriget. Även Kalle Lehtinen flyttade tillbaka till Viborg. Mälarmästaren Juhu Mustonen upprätthöll förutom sin målerifirma även byggnadsfirman Pohjatyo Oy i fastigheten. Georg Reeb hade en reparationsverkstad för cyklar och olika maskiner samt en transportaffär som fraktade varor med handkärra. Biografhuset är nu borta men på dess ruiner tycks man ha börjat bygga någonting. Vi ser rester av en gammal stentrappa som eventuellt har lett till teaterns bakdörr. Fyrvärningshuset bakom biografen står kvar.

Mitt emot läskedrycksfabriken Verkade före och ännu under kriget biografen Salama. Den var belägen i ett litet stenhus som var ritat av arkitekt Georg Fraser år

Viborgs Telefonaktiebolag vid Pellervogatan

Den nya Brahegatan

central- och kontorshus för telefonbolaget. Huset hade fem våningar och därtill en hög takvåning. I huset installerades en halvautomatisk telefoncentral år 1924 och en helaomatisk central var redan beställd men hann inte installeras före kriget.

I huset bodde också en del av telefonbolagets personal, bl.a. verkställande direktör Lauri Ståhlhammar, avdelningschef Yrjö Miettinen och kontorschef Oskar V. Varjola. Byggnaden skadades illa av bombningarna i kriget och en dryg tredjedel av huset rasade ihop. Den är dock rekonstruerad så att första våningen är helt återuppbuggad. Från andra våningen kippar här huset däremot kvar endast cirka två tredjedelar av sin ursprungliga längd mot gatan. Denna byggnadströst står vägg i vägg med det nya ryska telefonhuset. Orsaken till det att ryssarna ville tränga in sitt stora telefonkomplex på samma tomt där den finska telefoncentralen hade varit är uppenbar: Här möttes ju stadens alla telefonlinjer!

Brahegatans sträcka mellan Pellervogatan och Torkelsgatan, *Prospekt Lenina*, är tämligen enformig. Längs gatans vänstra sida ligger en smal parkremsa. Bakom parken ser vi det redan nämnda finska fyrvänningshuset och ett ryskt hus med fem våningar. I slutet av 1930-talet stod här tre trähus: ett på biografstomten vid Pellervogatans hörn och två på följande tomt **Brahegatan 21** och **Torkelsgatan 28**. Det ena av de sistnämnda var ett stort L-format hus från 1870-talet som hade en längsida mot Brahegatan och en

Oy Arinas hus Brahegatan 19

annan till vänster mot Torkelsgatan. Byggnaden hade endast en bostads-
våning men en hög stenfot där det
fanns flera butiker, i synnerhet på
Torkelsgatans sida. Det andra huset
var en liten träbyggnad från sekel-
skiftet. På gården stod ännu ett litet
fyrvåningshus samt ekonomibyggnader.

1 den långa trahuset hade
 andelslaget Valio sin butik nr 29.
 Dessutom verkade E. Hurskainens
 skomakarverkstad, V. Kumpulainens
 frisersalong, T. Lumio Oys möbel-
 affär, Helena Silvenons tvätt-
 och stryknäringstätt och M. Sirkiäs eki-
 pering för damer i huset. E. och S.
 Weinstein bedrev sin pantaffär
 i Leninki Oy och Toivo E. Ranta var
 representant för Österholm Oy som
 sålde papper och kontorsartiklar i
 sin parti. Dessutom bodde fru Johanna
 Aro med sin dotter Johanna Aro på
 Torkelsgatans sida. Soittu Aro var
 änka till musikern Jussi Aro och mor
 till de kända violinisterna Sulo och
 Usko Aro, av vilka den sistnämnda

sammans med sin mor och syster. I fastigheten bodde också svestern Moio Moio Moio som hade sin verkstad snabbt över gatan.

På högra sidan kantas trottoaren nu av två låga affarshus. Det första är mörkt till färgen och sträcker sig över ungefär en tredjedel av kvartret. Av byggnadens höjd att döma har den två våningar men endast bottenvåningen har fönster mot gatan. Också de här fönstren är täckta av reklamaffischer. I huset verkar supermarket *Alisa* som gör reklam för kredithanden. Väggen i väggen

med detta hus börjar det andra. Takhöjden är densamma som i det första men detta hus har fönster även på den västra väningen. Bågan av husets västra verkan bekant och vi får en aha-upplevelse. Som en del av det ryska affärshusets fasad ser vi ju här Viipurin Autolas gavél från tiden före kriget! Fönstren och ytterdörren stämmer, endast husets andra ingång som ledde till Karjalain Puku ögylängst till höger har förvandlats till ett skyltfönster. Från gårdssidan kan vi konstatera att hela Autolas hus finns kvar där bakom fasaden. Från Autolas korna dörroppning sträcker man nu in i *Klubb Luna* vars verksamhet omfattar b.l.a. nattklubb, b.l.a. dans, b.l.a. konsert. Huset fortsätter ännu en bit mot Torkelsgatan med lika intressant tema. Där hittar vi *Club Oda* som bjuder b.l.a. på dataspel och attraktioner av virtuell verklighet tillsammans med mat och dryck. Antagligen är medlemskapet i dessa klubbar inte billigt eftersom den sista affären i huset är ett pantlänekontor.

På 1930-talet innekades Brahe- och Pellervogatsans hörnmost av bilaffären Viipurin Autola vars affärsbyggnad hade sin ännu synliga gavel mot Brahegatan och sträckte sig ända till tomtens bortre gräns. Autolas kontor var beläget mot gatan och verkstaden fanns på gårdssidan. Viipurin Autola var Ford-bilarnas representant i Viborg och styrdes av direktör Kaarlo Astola. Kostym- och kappitllverkaren Karjalän Puku Oy hade sin verksamhet i samma byggnad, köretoret mot gatan och fabriksutrymmet mot gården. Karjalän

Viipurin Autolas forna fasad Brahegatan 24

Puku Oys: verkställande direktör var Väinö Wahlgren. Mellan Pellervogatan och affärsbyggnaden stod några gamla små trähus från 1800-talet och ett lite yngre hus från 1920-talet. I detta yngre hus verkade Anni Kōnkönens modeaffär Pellervon Leninkimuoti, Edvard Ojansivus andrahandsaffär och E. Tomminens barnekipering Suomalainen Lasten-pukimo. I gatuhörnet hade Viipurin Autola en egen bensinstation. Tomtens adress var **Brahegatan 24** eller **Pellervogatan 5**. Under fortsättningskriget verkade Viipurin Autola på sitt gamla ställe under ledning av direktör Aaro Heikkinen. På Pellervogatans sida betjänade Suvio & Vuolios modeaffär och J. Paakkulainens radio- och elaffär Tarmo.

Längre bort på gatans högra sida, i gathörnet på tomten **Brahegatan 22** eller **Torkelsgatan 26**, stod ett av Viborgs snyggaste trähus före kriget. Det var FBK:s hus som hade sin huvudingång från Torkelsgatan. Huset hade bara en våning. En liten kupol ovanför huvudentrén, en hög vindsvåning och talrika snickrade detaljer gav ändå huset en speciell prägel. Det var ritat av stadsarkitekt Johan Blomkvist och invigdes år 1896. Byggnadens stora festsal var ett omtyckt dans- och festställe. På gården byggdes på 1920-talet ett skilt förvaringshus för bilar och annan utrustning. Viborgs Frivilliga Brandkår var grundad år 1867. Dess sista chef var bankdirektör Väinö Väisälä. Montören A. Makkonen och vaktmästaren bodde i fastigheten.

Som så många andra trähus i Viborg förstördes FBK:s hus i kriget. Under fortsättningskriget verkade Nobel-Standard Oys: servicestation för bilar på tomten. I gathörnet där FBK:s hus en gång stod ser vi nu gavlen av ett långt affärs- och bostadshus som har sin fasad mot Torkelsgatan. Från gavlen går man in i *Mosobl* Bank och konditoriet ”Nevastranden”.

Vi har nu nått Torkelsgatan. Redan på avstånd har vi sett ett stort hus från finska tiden. Det har fyra våningar och står med fasaden mot Torkelsgatan och gavlen mot Brahegatan. Dessutom finns det en gavelbyggnad mot gården. I gathörnet har huset ett speciellt oktaedrisk torn som syns långt längs bägge gatorna. Det är Oy Arinas hus som ritades år 1900 av arkitekterna Emil Gustafsson och Allan Schulman. Även detta hus led av svåra skador i kriget men har renoverats och står ännu i dag stolt på sin plats. Taket och tornet har dock förlorat sina dekorationer. En låg sidobyggnad av trä förstördes i kriget och i dess ställe mot Brahegatan finns nu ett litet grönområde. Tomtens adress var **Brahegatan 19 – Torkelsgatan 7**.

I huset fanns år 1939 herr- och damfrisör Yrjö Avas, D. Malanens kött- och matvaruaffär, T. Nissinens möbelverkstad och snickeri, Olga Pitkänens modeaffär samt skylt- och reklammåleriet O. Väinio, alla med ingång från Torkelsgatan. I huset bodde fröken L. Afzelius, apotekaren vid Pantsarlaks Apotek Ilmari Arvela, Metsätavarin Kauppa Oys direktör V. Bister, fabriksrepresentanten K. O. Hagman, musikern Georg Harpf, Raf. Haarla Oys: kontorsföreståndare V. Eero Kahlilus, som hade kontoret i sitt hem, polisinrättningens sekreterare hovrättsauskultant Gunnar Kalm, massören och sjukgymnasten Hilja Kovasin, Elvi och Olavi Linnankoski, direktör A. J. Majava och fru Hjördis Majava som bedrev specialaffären för trikavaror Siro, kapten I. Maksimenko, modeaffärsägaren Katri Paavilainen, radioaffären J. Henrikssons direktörer H. Pasama och O. Sarkanen, modeaffärsägaren Olga Pitkänen, och bokföraren Herman Pitkänen, fru E. Pototsky, guldsmeden A. Taivainen, Bertta och Juho Taure, representant Olavi Vartola, filosofie magister Tellervo Voipio och vicehäradshövding Väinö Voipio samt lagerförvaltaren Nilo Väisänen. I det försvunna låga huset vid Brahegatan verkade Viborgs Auktionskammare som ägdes av A. Harinen. Under krigstiden fanns här Johan A. Lampinens plåtslageri och K. E. Markkanens snickeri Sisustamo, som tillverkade butiks- och köksinredningar samt dörrar och fönster som säkert behövdes i den krigshärjade staden. I Arinas hus finns nu affären *Gurman* som säljer bl.a. kärl samt affärerna *Simone* och *Tamaris*, båda antagligen verksamma inom modebranschen.

Vi fortsätter vidare på gatans vänstra sida. Nästa tomt, **Brahegatan 17 – Kärrgatan 8**, har genomgått stora förändringar. Alla hus som var byggda före kriget är borta. Närmast Brahegatan finns höga träd och en stor gräsmatta. Bakom träden och gräsmattan står nu ett långt bostadshus som sträcker sig praktiskt taget från den gamla tomtgränsen ända till Kärrgatan. I Kärrgatans hörn står en lång kiosk som säljer grönsaker och frukt.

Före kriget fanns här vid Brahegatan två stora trähus med två våningar som hade några affärslägenheter i första våningen. De var ritade av arkitekt Eduard Dippell år 1901. På Kärrgatans sida fanns ännu ett tredje tvåvåningshus som var ritat av arkitekt Väinö Keinänen på 1920-talet.

På Brahegatans sida bodde Jaakko Karhu, vars snickeri i samma fastighet tillverkade bl.a. butiksutrustningar, Matti Paananen som ägde klädfabriken Paananen Oy, samt affärsbiträdet T. Suhonen som var anställd hos Itä-Suomen Autokeskus Oy och där svarade för

Det moderna affärshuset vid hörnet av Slottsgatan

reservdelar och bärgningstjänster även utanför arbetstid. På Kärrgatans sida bodde affärsmannen Antti Himanen, en bråd herre som hade skjort- och mössfabriken A. Himanen Oy i samma hus samt en partio och minutaffär som sålde mössor, skjortor och andra klädesplagg vid Rödabrunnsgatan. Han tycks ha haft mycket punktligt dagsprogram. Enligt Viborgs telefonkatalog var han anträffbar hemma dagligen kl. 7-8 och ½17-18 och på fabriken kl. 11-12, däremellan antagligen i affären. Antti Himanen här också ha varit en hängiven uppbackare av teater- och filmkonst. Vid Kärrgatan fanns även Viborgslaget för partiaffären inom pappersbranschen O. J. Dahlberg Ab. Lagret sköttes av representant A. O. Kanerma.

På högra sidan av Brahegatan ser vi först en förlängning av Torkelsesplanaden. En promenadväg mitt i en smal parkremsa leder från Vasagatan till Brahegatan parallellt med Torkelsgatan. De hus från finska tiden som stod i vägen för denna parkanläggning hade nog till största delen förstörts redan under kriget. Inte heller längs Brahegatan finns det kvar hus från tiden före kriget. I stället står här två stora ryska bostadshus, det ena med gavlen och det andra med långsidan mot Brahegatan.

Tomten **Brahegatan 20 – Torkelsgatan 5** hade på 1930-talet två byggnader. I gathörnet stod ett litet trähus som var planerat av stadsarkitekt Fr. Odenwall år 1880 och med gavlen mot Brahegatan stod en lång stall- och magasinbyggnad. Den hade arkitekterna Gyldén och Ullberg ritat år 1916. På tomten fanns år 1939 Urho Moisios svetsverkstad som var specialist på svåra svetsningar. Häststallet var i Expressbyrå Noepa Oys bruk. Bolaget, som grundats år 1920 av idrottsmannen och brottningsdomaren Oskar E. Rikkilä, hade i början endast tre länchästar, men år 1939 ägde de redan 70 bilar och var ett av Nordens största transportföretag. Efter kriget fortsatte bolaget med sin verksamhet i Helsingforsstrakten under namnet Viipurin Noepa Oy.

Nästa tomt, **Brahegatan 13** eller **Slottsgatan 38**, var fått bebyggd. Där fanns ett trähus på Brahegatans sida och ett annat som på Slottsgatans sida sträckte sig från gathörnet nästan till tomtens andra ända. På gården fanns ännu ett mindre bostadshus. Fastighetens viktigaste företag var utan tvivel Pantsarlaks Apotek som hade sin ingång i gathörnet. Vi minns att apotekaren Ilmari Arvela bodde endast en kort bit härifrån i Oy Arinas hus. Från Brahegatan gick man till E. Päiviniens plåtslageri och järn- och svetsverkstad. Vid Brahegatan bodde sömmerskan Hilma Jukeroinen och vid Slottsgatan skräddaren Viljo Torkkell.

Alla dessa trähus är nu borta. Bakom ett smalt grönområde står ett ryskt bostadshus parallellt med Brahegatan genom hela kvarteret. Huset har fem våningar och i dess lite utskjutande bottenvåning finns ett kafé, en frisersalong och butiker där man kan köpa bl.a. leksaker, idrottsartiklar, *second hand* -kläder och skor, blommor, samt nya skor och väskor.

På högra sidan på hörntomten **Brahegatan 16** eller **Kärrgatan 5** stod förr två envånings trähus som var byggda omkring sekelskiftet 1900. Det ena stod vid Kärrgatan, det andra hade en långsida mot Brahegatan och en flygel mot gården. Vid Kärrgatan verkade Y. Vuokkos Valjasteollisuus, som tillverkade seldom och andra föremödenheter för hästkarlar, samt G. A. Ekmans snickeri. I huset bodde tyghandlaren, direktör Alfred Keiho, vars partio och minutaffär fanns vid Torkelsgatan. I det andra huset vid Brahegatan bedrev V. Hämäläinen sin skomakarverkstad och N. Smirnoff innehade en beklädnadsaffär. Där bodde också frökornarna Anni och Eeva Mäkinen samt skräddaren Eino Vänskä som tog emot sina kunder vid Torkelsgatan.

På tomten **Brahegatan 14** eller **Slottsgatan 36** stod också två envåningshus av trä. De var byggda i medlet av 1890-talet. Det ena stod vid Brahegatan och det andra vid Slottsgatan. Dessutom fanns det ett smalt hus i borte ändan av det sistnämnda huset och en gårdsbyggnad. Båda hade tre våningar och var byggda av sten. Vid Slottsgatan utövade skräddaren Vilho Kaipainen sitt yrke och i det lilla stenhuset fanns Viipurin Ousuliuke rl:s diversebväma sofor, länstolar, bord och stolar för hem. I andra våningen har verkat restaurang *Polushka* som tidigare höll öppet 24 timmar i dygnet, dvs. stängde aldrig, men lägenheten tycks nu vara till salu. Ett annat utskänkningsställe, *Creep Pub*, syns i samma hus litet längre fram vid Slottsgatan. De övre våningarna tycks vara i bostadsbruk, åtminstone syns inga reklamskyltar högre upp.

Det ryska affärs- och bostadspatlatset har några stora butiker i gatuplanet, *Napitki Mira* som underlättar viborgarnas törst, *Parish* som säljer väskor och modekappor, *Rieker* som bedriver handel med tyska skor och *Mjagkij Ugolok* (Mjuk hörna), som gör reklam för bekväma sofor, länstolar, bord och stolar för hem. I andra våningen har verkat restaurang *Polushka* som tidigare höll öppet 24 timmar i dygnet, dvs. stängde aldrig, men lägenheten tycks nu vara till salu. Ett annat utskänkningsställe, *Creep Pub*, syns i samma hus litet längre fram vid Slottsgatan. De övre våningarna tycks vara i bostadsbruk, åtminstone syns inga reklamskyltar högre upp.

På högra sidan av Brahegatan står nu ett ryskt bostadshus och så gott som en spegelbild av huset på andra sidan gatan. Båda har fem våningar och sträcker sig över hela kvarteret. Först finns där en butik som säljer mat för hundar och katter, en liten sötsaksaffär och en större affär som erbjuder dörrar och fönster, rull- och spjälgardiner, myggnät och branddörrar. Magasinet *Visit* säljer allt möjligt från gåvor och souvenirer till kärl, vaxdukar och sängkläder. Matvaror och drycker kan man köpa på supermarket *Magnit*. En liten affär säljer cigarettändare och därefter följer en frukt- och grönsaksaffär. I ändan av huset finns en liten köttaffär. I gathörnet står ännu en fristände tidningskiosk invid ett stort

TISDAGEN den 7 januari

Brahenninna Brahegatan 10

träd. Invänarantalet på denna gatstump har mångdubblats sedan 1930-talet men det har också utbudet av varor och tjänster. De som bor här behöver minsann inte ta många steg för att skaffa sig allt de kan tänka sig känna behov av!

Vi går över Slottsgatan, *Krepostnaja ulitsa*, och kommer djupare in i stadsdelen Pantsarlaks. På vår vänstra sida ser vi en ny representant för det moderna Vyborg, ett minst tio våningar högt affärs- och bostadshus vars fasad mot Brahegatan upptar kvarterets hela sida ända till Pantsarlaksgatan och som därtill har långa flyglar längs båda tvärgatorna. Den rödbruna byggnaden har stora glas- och fönsterytor. De avrundade gathörnen är helt av glas, och det finns burspråk, balkonger och många fina detaljer.

Det ryska affärs- och bostadspatlatset har några stora butiker i gatuplanet, *Napitki Mira* som underlättar viborgarnas törst, *Parish* som säljer väskor och modekappor, *Rieker* som bedriver handel med tyska skor och *Mjagkij Ugolok* (Mjuk hörna), som gör reklam för bekväma sofor, länstolar, bord och stolar för hem. I andra våningen har verkat restaurang *Polushka* som tidigare höll öppet 24 timmar i dygnet, dvs. stängde aldrig, men lägenheten tycks nu vara till salu. Ett annat utskänkningsställe, *Creep Pub*, syns i samma hus litet längre fram vid Slottsgatan. De övre våningarna tycks vara i bostadsbruk, åtminstone syns inga reklamskyltar högre upp.

Det ryska affärs- och bostadspatlatset har några stora butiker i gatuplanet, *Napitki Mira* som underlättar viborgarnas törst, *Parish* som säljer väskor och modekappor, *Rieker* som bedriver handel med tyska skor och *Mjagkij Ugolok* (Mjuk hörna), som gör reklam för bekväma sofor, länstolar, bord och stolar för hem. I andra våningen har verkat restaurang *Polushka* som tidigare höll öppet 24 timmar i dygnet, dvs. stängde aldrig, men lägenheten tycks nu vara till salu. Ett annat utskänkningsställe, *Creep Pub*, syns i samma hus litet längre fram vid Slottsgatan. De övre våningarna tycks vara i bostadsbruk, åtminstone syns inga reklamskyltar högre upp.

På 1930-talet dominerades även största delen av detta kvarter av trähus med bara en våning. På hörntomten **Brahegatan 11 – Slottsgatan 45** stod två hus från år 1889, det större i gathörnet på Slottsgatans sida och ett lite mindre hus vid Brahegatan. I ett större huset hade staden ett hem för yrkesskolelever som leddes av Helge Ekholm, i det mindre bodde direktör Yrjö Leistén som bedrev Rakennus- ja Kuljetushuolto Oy, samt T. Nakari. Dessutom fanns där A. Hakovirtas verkstad som reparerade elektriska maskiner och apparater, Onni

draperade A. Leander möbler och bilar och Niilo Jestoi var trävaruaffärsman. I kvarter vid Brahegatan bodde taxichaufför Väinö Ilvonen och fru Lyyli Ilvonen.

Nästa hus till höger, adress **Brahegatan 10 – Pantsarlaksgatan 6** är ett minne från tiden då man trodde på Viborgs framtid som Finlands näst största stad. Kriget har inte krossat Bostadsaktiebolaget Brahenlinnas mäktiga L-formade affärs- och bostadshus. Byggnaden upptar tomtens hela sida mot Brahegatan och fortsätter nästa lika långt vid Pantsarlaksgatan. I bottenvåningen har det funnits affärslägenheter vägg i vägg och ovanför dem sex bostadsvåningar. I gathörnet är byggnaden ännu en våning högre. Arkitekt Väinö Keinänen ritade huset år 1937 och det byggdes alltså kort före vinterkriget. På gården uppfördes en liten ekonomibyggnad med bastu, tvättstuga, bilgaragen och förvaringsutrymmen.

I affärslägenheterna mot Brahegatan fanns kaféet Brahen kahvila, vars ägare var S. Miettinen, klänningsaffären Brahen Leninki som ägdes av Liisa Toivola, Siiri E. Jokinens konfektions- och kortvaruaffär, andelslaget Karjakeskuskunta r.l:s köttaffär nr 6, Viipurin Kalakauppa Oys fiskaffär, Santeri Tillis Väri ja Peili Oy, som förutom speglar sålde malfärger såväl till byggare som till konstnärer, samt en kemikaliehandel. På Pantsarlaksgatans sida erbjöd O. Mättös guldsmedsaffär, dam- och herrfrisker Elina Rupunen, I. Vanninens tekniska service Urano och Erkki Vauhkonens bilskola sina tjänster. Andelslaget Torkkeli r.l. dominerade gathörnet. Dess kolonialvaruaffär låg på Brahegatans sida och mjölk- och brödbutiken på Pantsarlaksgatans sida.

Vi känner inte till namnen på alla som bodde i det stora byggnadskomplexet men åtminstone följande personer kunde man möta här i slutet av 1930-talet: i A-trappan mot Pantsarlaksgatan O. J. Dahlberg Ab:s representant A. O. Kanerma, fru Kea Kaspi, fabriksrepresentant Eino Mahkonen, direktör Yrjö Matilainen, guldsmed O. Mättö, affärsmannen J. H. Nisula, Livförsäkringsbolaget Pohjas inspektör Jussi Paukkunen, tullinspektör E. J. Ruohonen, änkefru Anna Tanejeff och direktör I. Vanninen. I B-trappan mot Brahegatan bodde Metsätavarain Kauppa Oys: direktör E. Bister, direktör Abraham Burstein, Livförsäkringsbolaget Salamas lokala direktör och distriktsinspektör Emil Erä-Esko, fru S. Hartikainen och frökornarna Eila och Eine Hartikainen, grekiska konsuln och Savo-Karjalan Lyhyttavara Oys: verkställande direktör Eino Holopainen, Arbetarinstitutets t.f. direktör fil.mag. Onni Karuna, advokatbyrå Äijälä & Koistinens delägare vicehäradshövding Väinö Koistinen, Finska Petroleum Ab:s lagerförvaltare U. Lairala, direktör S. E. Lundsten, filosofie magister Eeva Niemi, vicehäradshövding Yrjö Nykänen, agronom Pentti Pullinen, Viipurin Kalakauppa Oys: verkställande direktör Tuomas Putus och fru Aina Putus, direktören för bilföretaget Rengas ja Tarvike U. M. Rauhala, religionsläraren vid finska samskolan och finska lyceet lektor Albert Raunto, agronomie- och forstkandidat Harri E. Rautavaara, fru Hilja Räty, arkitekt Pekka Saarema, Rakel och Paul Salutskij som hade en klädesaffär vid Vasagatan och var föräldrar till skådespelaren och sångaren Elis Sella,

folkskoleläraren Vihtori Untolahti och filosofie magister S. E. Untolahti samt direktör Reino Veistos. Bolaget hade ännu en C-trappa vid Brahegatan. Där bodde tullinspektör Eino Kariluoma, byggnadsföretaget Pyramid Oys: kontorschef Kauko Kovasin, överstelöjtnant Lauri Leander från Karelska gardet, lektor Viljo Nissilä och filosofie magister Elsa Nissilä, den förstnämnda modersmålslärare och den sistnämnda språklärare vid finska lyceet, handelsrepresentant T. I. Olkku och lärarinnan Lahja-Inkeri Olkku, samt Salomon Steinbock med sin hustru Mary, Abraham Bursteins dotter.

Brahenlinna klarade sig så bra i vinterkriget att byggnaden till fullo kunde användas under fortsättningskriget. Av de tidigare affärerna återvände Brahen Leninki, Karjakunta r.l. och Torkkeli r.l. Nya affärer i huset var Inkeri Virolainens kafé Braahenkulma, E. Kapanens konfektionsaffär, Gulf Oil Co och trika- och kortvaruaffären Östela samt vid Pantsarlaksgatan L. Heinos kemtvätt och Meeri Vuotilas syateljé för underkläder. Av tidigare invånare återvände åtminstone Kauko Kovasin, men in i huset flyttade förutom helt nya viborgare dessutom många vars byggnad hem i Viborg inte längre existerade eller var obrukbara.

Till dem hörde bl.a. agronom Harry Buttenhoff, ingenjör Armas Hollo, prokurist Sally Hotinen, direktör J. Kinnunen, forstmästaren Onni Korhonen, dipl. ing. Juho Toivo Lehmusto, farmaceut Gisela Liljebäck, bankkassörsen Gerda Nykulla, folkskoleinspektör Alb. Näätänen, hovrättsassessor Tauno Vilhelm Rissanen, dipl.ing. Lauri Ståhlhammar, yrkesskoledirektör Kusti Sutinen samt ingenjörerna Martti Suurpää och Reino Vornanen.

Brahenlinna skulle vara i behov av en fasadrenovering men huset ser annars bra ut. Affärerna i första våningen är dock mycket färre än tidigare. Endast en krog och en resebyrå tycks betjåna allmänheten. Största delen av gatuplanets fönster är försedda med gallernät och tillhör företaget *Kepp*.

Pantsarlaksgatan, *Sadovaja Uhtsa*, är en lummig parkgata. Där finns träd och sandgångar samt bänkar för sådana som vill vila sina ben. Körför lerna löper på var sin sida av parken. Lite längre borta till vänster står författaren Maksim Gorki staty. Han är

Brahegatan 7

 Maksim Gorki i Pantsarlaksparken

naturligtvis känd också här, men någon viborgare är han nog inte. Han har dock besökt Viborg. Det finns ett fotografi av honom taget på Viborgs järnvägsstation 1921. Pantsarlaksgatan är ett led i den gröna rutten som leder från Salutorget via Torkelsesplananaden och Skolplanen till Havis vallar och Batteribacken.

De två kvarter som vi ännu har kvar av den bebyggda Brahegatan representerade på 1930-talet det uppväxande nya Viborg. Nya höghus uppfördes, en del var inte ens färdiga då kriget bröt ut. Ett sådant halvfärdigt hus stod på tomten **Brahegatan 7**, framför oss till vänster. Det var ett stenhus med sju våningar som slutfördes först under fortsättningskriget. Då flyttade Ensi Candés matvaruaffär, matsalsinnehavaren Eino Hirvonen, handlanden S. Mahkonen, byggmästare Arvi A. Malinen från Sementtirakenne Oy, representant Juho Ora, chaufför Yrjö Rossi, köpmannen Paavo Rantaluoti, direktör och bussföretagare M. Rupunen samt Hovinmaan Tiili Oys: tekniska direktör Leo Silver in i huset. Paavo Rantaluoti hade bott på tomten och bedrivit sin mjölk-, frukt- och kolonialvaruaffär där redan före höghusets uppkomst. Kanske var han tomtens tidigare ägare som beslöt att bygga ett

→

höghus eller sälja tomten till ett byggföretag. I alla fall var det tydli- gen hans avsikt att fortsätta med sin handelsverksamhet i det nya huset. Huset står kvar, men nu är det redan nästan 80 år gammalt och är i bostadsbruk. I gatuplanet verkar ett ganska stort juridiskt kontor som erbjuder tjänster i synnerhet inom fastighetsbranschen.

På följande tomt, **Brahegatan 5**, stod i Maltgatans hörn ett trähus från sekelskiftet. Det hade bara en våning men var L-format och hade en lång fasad mot båda gatorna. Bakom trähuset vid Maltgatan stod ett smalt Y-format tegelhus som hade två/tre våningar. Av dess invä- nare känner vi endast till byggmästaren Antti Rantanen och hans hustru bokföranen Ina Haaksi-Rantanen. Byggnaderna är nu borta och i stället ser vi en barnvänlig park med rutschbana, gungor, sandlådor och bänkar.

På högra sidan av gatan har vi först tomten **Brahegatan 8**. Där står nu ett ryskt höghus. Det har en lite längre flygel med fem våningar längs Pantsarlaksgatan. Den kortare flygeln mot Brahegatan har en hög vindsvåning innanför ett högt plåt- tak. Huset är grått och är till sitt yttre i relativt gott skick, men balkongerna i gathörnet ser genomrostade ut. I hörnet finns en liten matbutik, men för övrigt tycks huset vara i bostads- bruk.

Före kriget stod här två trähus som båda hade sin gavel mot Brahe- gatan. De var ritade av F. Odenwall som verkade som stadsarkitekt i Viborg under åren 1868–1884 och under denna tid planerade samman- lagt 60 byggnader i stadsdelen Pant- sarlaks. Vi har kunskap om två personer som bodde i husen på denna tomt: Vid Pantsarlaksgatan bodde Lempi Olkku som var sänglä- rare vid Nya finska Samskolan, och vid Brahegatan bodde fru Edith Lilius.

På följande tomt, **Brahegatan 6**, möter vi igen ett minne från den finska tiden. Här står ett trevånings- hus som också det sträcker sig till Maltgatans sida och som arkitekt Väinö Keinänen ritade år 1938. Huset blev färdigt i juli 1939 och hann säkert få sina första invånare före vinterkriget, men vi vet inte namnen på dem. Under fortsätt- ningskriget hade Yrjö Vuorio en frukt-, delikatess- och kolonialvaru- affär vid Brahegatan och handels- mannen själv bodde runt hörnet på Maltgatans sida. I huset bodde också Yrjö Räikkönen som var distriktsin- spektör för Finlands Ömsesidiga Försäkringsbolag för landsbygden (Suomen Maalaisten Keskinäinen

Vakuutusyhhtiö). Husets ursprungliga ljusa färg har blivit grå och fläckig, men på väggen finns det ett stort antal parabolantenner och ett par värmepumpar. Vuorios forna affärs- lägenhet tycks vara i bostadsbruk men i gathörnet verkar en frisersa- long som gör reklam också på finska: ”Parturi”. En fönsteröppning bakom hörnet har förvandlats till ingång. Dit kommer man längs en konstig trappa med ett betongräckle som arkitekten knappast skulle ha god- känt. Huset ger dock ett stadigt intryck, men ett lager målning skulle inte skada helheten.

Vi går över Maltgatan, *Komso- molskaja Ulitsa*. På västra sidan har vi tomten **Brahegatan 3**. Där och även på granntomten Maltgatan 11 står hus som båda uppfördes år 1939. Enligt dätida definitioner kunde de kallas tornhus på grund av att deras höjdmått är större än husets bredd. Båda står kvar och påminner oss om de sista fredliga månaderna före vinterkriget. Huset Brahegatan 3 var planerat av arkitekterna Elsa och Olavi Laisaari och hann få sina första invånare just innan kriget bröt ut. Huset har sju våningar och roliga franska balkonger mot gatan samt större balkonger på gårdssidan. Kanske redan år 1939, men åtmin- stone under fortsättningskriget fanns andelslaget Viipurin Osuus- liike r.l:s diversehandel n:r 44 i husets bottenplan. Där fanns också en frisersalong, Tornitalon Parturi- ja Kampamoliike. Arkitekt Olavi Laisaari bodde själv i sitt hus under kriget, och där bodde också gasfabri- ken Voikoski Ab:s kontorsförestän- dare Runar Andersson, Ömsesidiga Livförsäkringsbolaget Salamas distriktsinspektör Oskari Karvinen, byggmästare Eino Kolehmainen från Runkotyö Oy, fänrik E. O. Rekilä och byggmästare Uuno Toi- vola från Viborgs väg- och vatten- byggnadsdistrikt. Byggnadsbolaget Salvos Oy hade sitt kontor i huset. Nu finns livsmedelsaffären *Produkti Moskovskij* i gathörnet. Tidigare fanns det vid Maltgatan också *Zoo- salon* som bland annat erbjöd frisör- tjänster för djur. Den tycks dock ha flyttat bort.

Sista tomten före Pontusgatan, **Brahegatan 1**, var på vår tid tom och på byggnader: där fanns endast en gräsväxande plätt och en grusväg som gick snett över området. Nu står här ett modernt ljusrött höghus som har åtta våningar, olika vinklar och stora glasskyddade balkonger i gat- hörnet och på sidorna. I gathörnet har byggnaden en lägre del och där kommer man genom en veranda till ett ställe dit nästan alla resenärer från Finland styr kosan, damerna av iver och herrarna ofta av tvång: lin-

Brahegatan 6

nebutiken. Den är en snyggt inredd specialbutik som omfattar flera rum och säljer linnetyg per meter, färdiga linnedukar, skjortor, hattar, väskor samt andra fina saker. En stor del av urvalet finner man också i Saluhal- lens andra våning men miljön där är inte alls lika lugn och lockande för uppköp.

På Brahegatans högra sida står ett stort höghuskomplex som täcker nästan hela kvarteret. Mot Brahega- tan och mot Pontusgatan är det sex våningar högt men den del som står i gathörnet har hela nio våningar. Inga butiker syns, men i hörnet blir vi överraskade av att se ordet *Tikku- rila* med stora bokstäver på väggen. Där finns Tikkurila Oy:s lokala för- säljningskontor som säljer färger till viborgska kunder. År 1939 fanns här två trähus som båda var ritade av arkitekt Otso Vartiovaara under 1900-talets första decennium. Huset **Brahegatan 4** stod i hörnet av Malt- gatan. Där bodde på 1930-talet handlanden Juho Hiitola och taxe- ringssekreterare Toivo Uimonen. Huset **Brahegatan 2** sträckte sig över hela sin tomt ända till Pontus- gatan och hade två våningar, första våningen av sten och andra våningen av trä. Där bodde bl.a. fru Adele Luukkonen och klassiska lyceets pensionerade gymnastiklärare lektor Akseli Sarlo. Huset Brahegatan 4 var i bruk ännu under fortsättningskri- get. Juho Hiitola återvände, och på Maltgatans sida bedrev handlanden Ahti Halonen resandehemmet ”Vi- ipuri”.

Linnebutiken Brahegatan 1

är garagens läge långt borta från bostadskvarteren men det är ju häl- soamt för bilisten att ta en rask pro- menad mellan hemmet och bilen.

Till sist anländer vi till Havisga- tan, *Danilova Ulitsa*. Längre kommer man inte. Till höger ser vi Starckjohanns stora lager- och kon- torsbyggnad som sträcker sig ända till Vasagatans hörn. Trakten mellan Pontusgatan och Havisgatan var på 1930-talet till största delen grönområde. Där stod några små hus, mest av trä, som garagen och det lär de också vara. Somliga har rätt så smala dörrar och några har utstickande rör som liknar skorstenar men sannolikt finns till för vådring. Det som är förvånande

är garagens läge långt borta från bostadskvarteren men det är ju häl- soamt för bilisten att ta en rask pro- menad mellan hemmet och bilen. Kalle Jumppanens handelsträdgård. Nu är det dags att återvända. Det säkraste sättet är att promenera, här finns inga taxistationer och vi känner inte till busstidbatterna. Men om bilisterna orkar gå härifrån till sta- dens centrum, varför skulle inte vi göra det!

De huvudsakligaste källorna: Jouni Kallionie- mi: Viipuri suursodassa 1939–1944 (Kirjavete- raamit Oy 1990); Juha Lankinen: Kaupan ja teollisuuden Viipuri (Pamaus ry 2000); Petri Neuvonen: Viipuri, Rakennuserinnoin seitse- män vuosisataa (SKS 2008); J. W. Ruuth: Viborgs stads historia (1906); J. W. Ruuth, Aimo Hallila, Erkki Kuujo m.m.: Viipurin kaupungin historia I–V (1974–1982); Virtuaa- liViipuri; Viborgs telefonkataloger 1919, 1929, 1939 och 1943; flera andra Viborgsböcker och -artiklar samt egna iakttagelser och slutsatser.

En del av bilgaragen en bit från bostadskvarteren

”Tornhusen” Brahegatan 3 – Maltgatan 11

Linnebutiken Brahegatan 1

Bokn

Viborg - en gränsöverskridande stad

Miika Raudaskoski (red.): Ylirajaiset kaupungit Sortavala & Viipuri, Pohjois-Karjalan Historiallinen Yhdistys 2018, 107 sidor. *Arvo Tuominen:* Karjala – koko tarina, ReadMe.fi 2018, 328 sidor.

Pohjois-Karjalan Historiallinen Yhdistys (Historiska föreningen i norra Karelen) publicerade 2018 sin årsbok nr 18 med den fascinerande titeln Ylirajaiset kaupungit Sortavala & Viipuri (De gränsöverskridande städerna Sordavala och Viborg). Årsboken har redigerats av Miikka Raudankoski, som också skrivit en gemensam introduktion till bokens fyra uppsatser om olika aspekter av Viborgs och Sordavalas historia. Viborgsuppsatserna har skrivits av professor Maria Lähteenmäki och forskaren Jani Karhu. Lähteenmäki behandlar de offentliga minnesmär- kena i Viborg som politiska ställ- ningstaganden och nostalgiska minnen, medan Karhu behandlar Viborgs stadsbild som minnesbärare. Sordavalas idrottshistoria från slutet av 1800-talet till andra världskriget beskrivs av Hannu Itkonen, och års- boken avslutas av Ismo Björn. Idag har man som känt lyckats med att åter- kommande för deras välkända ryska miljö.

Årsboken är försedd med omfat- tande källförteckningar, men läsaren saknar här hänvisningar till Wiborgs Nyheter, trots att så gott som alla nummer erbjuder rikligt material om artiklarnas ämnen. Lähteenmäki har säregt nog en hänvisning till Wiborgs Nyheter år 1909, dock utan konkreta uppgifter.

Samma tema som i den ovan- nämnda årsboken behandlas av den kända journalisten Arvo Tuominen i hans lättlästa, med vältagna färgfo- to

mäkis uppsats nämner ett stort antal sevärdheter i Viborg, och artikeln är en god vägledning för kulturvand- ringar i staden. Tyvärr står val och återgivning av artikelns illustrationer inte på samma nivå som texten. Karhu rör sig likaså i det för- gångna finländska och i dagens ryska Viborg. Medan Runda tornet och Monrepos utgör välkända nostal- giska symboler för det finländska Viborg, ser dagens ryska befolkning samma platser som mellaneuropeiskt och medeltida präglade, och främ- mande för deras välkända ryska miljö.

Årsboken är försedd med omfat- tande källförteckningar, men läsaren saknar här hänvisningar till Wiborgs Nyheter, trots att så gott som alla nummer erbjuder rikligt material om artiklarnas ämnen. Lähteenmäki har säregt nog en hänvisning till Wiborgs Nyheter år 1909, dock utan konkreta uppgifter.

Samma tema som i den ovan- nämnda årsboken behandlas av den kända journalisten Arvo Tuominen i hans lättlästa, med vältagna färgfo-

ton illustrerade bok Karjala – koko tarina (Karelen – hela berättelsen). Boken på över 300 sidor inleds med ett 13 sidor långt Viborgskapitel. Tuominen tar läsaren på en vandring i Viborg förbi vackra, välrenoverade hus, men passerar också byggnader som tydligen inte mera kan räddas. Han gör här en välmotiverad jämfö- relse med Tallinn, där stadsbilden vid Sovjetunionens upplösning inte var stort bättre än i Viborg. Idag har man som känt lyckats med att åter- skapa Revals gamla stad på ett ena- stående sätt, medan många av Viborgs äldsta byggnader av för utomstående oförklarliga orsaker tillåts förfalla och raseras. Tuominen påpekar att sovjettidens florerande svartabörshandel i Viborg och ryska Karelen tydligen var en mindre lyckad introduktion till dagens hal- tande marknadsekonomi, där ett transparent och fungerande civil- samhälle alltjämt låter vänta på sig.

Carl-Fredrik Geusl

Kyrkor på Karelska näset

I.S. Lapin, Chramy Karelskogo pere- sejka. Ot staroj do novoj granitsy [Kyrkorna på Karelska näset. Från den gamla till den nya gränsen], Sankt-Peterburg, 2019, 270 s.

Den omsider vaknade hembygds- forskningen i Ryssland kring de tidi- gare finländska områdena producerar numera årligen många böcker och skrifter. I utgivningen 2019 ingår en rikt illustrerad bok om alla kyrkor och helgedomar på Karelska näset. Författare är Ilja Sergejevityj Lapin, ”literator i kraje- ved”, litteratör och hembygdsförs- kare, från St: Petersburg. Iljin är en av entusiasterna bakom webbsidan www.ristikivi.spb.ru, som innehåller rikligt med fotomaterial och doku- mentation kring orter och (tidigare) sevärdheter på Näset. Han är känd också som skönlitterär författare och har bl.a. utgett en bok om Edit Södergran och Raivola 2017 och 2018 ett nytryck av K.A. Wredes och Gabriel Lagus lilla skrift, Skisser från det gamla Wiborg från år 1895.

Boken om kyrkorna på Karelska näset behandlar systematiskt och ortsniv både stora och små helgedo- mar för alla konfessioner, inklusive tidigare kapell och bönehus, med korta historiska uppslagstexter och sammanlagt hundratals illustratio- ner. Här presenteras sammanlagt 154 (!) helgedomar, av dem 18 lut- herska och 14 ortodoxa enbart i Viborg. Dokumentationen i bild är imponerande och domineras av material som kan laddas ner gratis från finländska digitala källsam- lingar. En mängd bilder härstammar därför från försvarsmaktens bildar- tillåts förfalla och raseras. Tuominen påpekar att sovjettidens florerande svartabörshandel i Viborg och ryska Karelen tydligen var en mindre lyckad introduktion till dagens hal- tande marknadsekonomi, där ett transparent och fungerande civil- samhälle alltjämt låter vänta på sig.

Boken om kyrkorna på Karelska näset behandlar systematiskt och ortsniv både stora och små helgedo- mar för alla konfessioner, inklusive tidigare kapell och bönehus, med korta historiska uppslagstexter och sammanlagt hundratals illustratio- ner. Här presenteras sammanlagt 154 (!) helgedomar, av dem 18 lut- herska och 14 ortodoxa enbart i Viborg. Dokumentationen i bild är imponerande och domineras av material som kan laddas ner gratis från finländska digitala källsam- lingar. En mängd bilder härstammar därför från försvarsmaktens bildar- tillåts förfalla och raseras. Tuominen påpekar att sovjettidens florerande svartabörshandel i Viborg och ryska Karelen tydligen var en mindre lyckad introduktion till dagens hal- tande marknadsekonomi, där ett transparent och fungerande civil- samhälle alltjämt låter vänta på sig.

Rainer Knapas

Uno Ullberg – ny bok och utställning 2020

Uno Ullberg hör till de mest bety- dande arkitekterna i Finland under 1900-talets första hälft, men utanför viborgarnas och de sakkunnigas krets är han inte särdeles välkänd. Detta beror framför allt på att största delen av hans verk numera befinner sig utanför Finlands gränser, i Viborg, i Sordavala och på Näset. Efter att ha flyttat till Helsingfors 1936 planerade Ullberg inom dagens Finland många stora sjukhus och bl.a. det kända Bensowska huset i Helsingfors. Det nu pågående bok- och utställningsprojektet kommer att ge Ullberg en bestående plats i arkitekturhistorien och i det all- männa medvetandet. Ullbergs verk är högt uppskattade också på ryska sidan och det står klart att det finns en efterfrågan på information om Ullberg både i Finland, Ryssland och internationellt.

Arkitekturmuseet i Helsingfors publicerar i april 2020 en bok om Uno Ullbergs liv och arkitektur, den första omfattande översikten av hans produktion. För innehållet svarar Uno Ullberg-seura, som har fått flera stipendier för projektet, bl.a. av Suomen Kulttuurirahasto 2019.

Boken redigeras av arkitekt Netta Böök tillsammans med Kari Immo- nen, professor emeritus i kulturhis-

Carl-Fredrik Geusl

lingar, lätt sökbara över nätet via www.finna.fi. Mycket av bildmateri- alet finns från tidigare på ristikivi- webbsidan och på den likartade www.terijoki.spb.ru.

Bland tryckta källor och litteratur om de olika kyrkorna är de fin- ländska allmänna översikterna någorlunda väl företrädda. Av sär- skilt intresse är referenserna till nyare ryska lokalhistoriska studier, som ju inte är särdeles bekanta hos oss. De talrika finländska stads- och socken- historikerna eller efterkrigstidens hembygds- och minnesskrifter från Näset har däremot anlitats mera sällan.

För läsare i Finland – med för- handsuppfattningen om Näset som ett högst finsk-lutherskt område – är det stora inslaget av ortodoxa kyrkor och kapell något oväntat, men åter- speglar givetvis intressena i dag att framhålla det ryska i Karelns histo- ria. Rättvist också detta, även om all befolkningsstatistik visar på de lut- herska trosbekännarnas överväldi- gande majoritet genom historien före 1939.

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Rainer Knapas

Nytt atlasverk över Viborg

Viipuri – Viborg, Historiallinen kaupunkikartasto – Historic Towns Atlas, red. *Kimmo Katajala, Marjatta Hietala, Marjaana Niemi, Pirjo Uino, Martti Helminen och Antti Härkönen*. Hlsinki: Atlas Art, 2020, 304 s.

Jussi Iltanens stora enmansverk Viipurin historiallinen kartasto från 2017 (anmälan i WN 2019 av Emer Silius) kompletteras nu av ett ännu större atlasprojekt Viipuri – Viborg, Historiallinen kaupunkikartasto – Historic Towns Atlas, i stort format med texter på finska och engelska och dessutom resuméer på ryska. Arbetet har pågått i många år under ledning av en namnstark grupp professorer och stadshistoriska forskare med Kimmo Katajala, historiefrofessor i Joensuu, som huvudansvarig. Atlasen ingår i en allmän europeisk

stadshistorisk atlasserie som påbörjats redan 1955 och resulterat i ca 400 kartverk, av dem tolv från de nordiska länderna. Tidigare har Åbo och Helsingfors urbana historia och

geografi behandlats, nu står Viborg i tur.

Atlasen täcker Wiborgs hela historia. Här presenteras gamla stads- och fästningsplaner vid sidan av nyproducerade tematiska kartor och rekonstruktioner av stadsbilden, rikliga illustrationer och nyskrivna texter av ett stort antal forskare. Källmaterialet, av vilket en del aldrig tidigare kommit till användning, härstammar från arkiv i Sverige, Finland och Ryssland. Genom den s.k. geoinformatikens moderna tekniska metoder lyfter den ambitiösa atlasen upp Viborg på den europeiska stads-historiens världskarta. Ett lovvt projekt som förevigar Wiborgs särdrag som stad, för läsare i alla länder. WN återkommer med en närmare presentation 2021.

Rainer Knapas

I affärsmännens Viborg

Tuomas Möttönen (red.), Liikemiehiä ja hyväntekijöitä. Luovutetun Karjalan talousvaiuttajia. Helsinki: Otava, 2019. 329 s., ill.

Viborgs äldsta historia är typisk för medeltida handelsstäder överallt i Europa. Slottet och staden låg på ett strategiskt område mellan det uppåtgående svenska riket och Ryssland, först Novgorod och sedan det moskovitiska riket. Städerna lockade till sig handelsmän, arbetsfolk och alla andra slag av lycköklare. En del hade framgång och lyckades väl, en del inte. Boken om handelsmän och mecenater i Karelén, Liikemiehiä ja hyväntekijöitä , koncentrerar sig på dem som på gott och ont har efterlämnat sina spår i historien.

Viborg har varit en intressant stad i det avseendet att den trots sin relativa litenhet jämfört med grannstaden S:t Petersburg ändå alltid har haft en livlig ekonomisk verksamhet, på alla plan genom århundradena. Detta berättar boken delvis om, och särskilt intressant är att följa, hur

tanken om nationalitetstillhörighet här har förändrats. Genom tiderna har viborgarna blivit vana att byta ut flaggan i slottstornet vid behov, där-efter gick stadsbornas liv vidare. En avgörande förändring skedde förstas efter de senaste krigén, när Karelén römdes i sin helhet.

Tuomas Möttönen har redigerat

helheten, där sju ekonomisk-historiska forskare medverkar, till en heltäckande berättelse, som inte enbart handlar om staden utan om dess ekonomiska liv på ett djupare plan genom tiderna. Här återfinns en rad av kända namn: Hackmännen, Starckjohanns, Juho Lallukka och Juho Hallenberg bland dem.

Boken har intressanta sammanfattningar och illustrationer, som säkert har ett stort intresse för dem som rest på områdena under de senaste åren, och förstås för dem som har minnen från längre tider till-baka.

Ett mycket intressant verk på alla sätt, likaså på alla sätt neutralt och sakdigt framfört!

Niklas Tötterman

I SFV:s biografiserie över finlandssvenskar som inte får glömmas bort hittar alla något intressant att läsa!

Alla SFV-biografier finns i lager. Böckerna är ypperliga gåvor! Läs mer, beställ och köp på www.boklund.fi Fråga också efter böckerna i välsorterade bokhandlar

Wiborgs Konstväänner Viipurin Taiteenystävät

Året 2019 var föreningens 129 verksamhetsår. I år firar föreningen sitt 130-årsjubileum och planeringen av festen har påbörjats.

Vår ordförande Hannele Helkama-Rågård höll festtalet på 7 januariisoären på Riddarhuset i januari 2019 över temat ”Viipurin Taiteenystävät – Wiborgs Konstväner”.

Föreningen har inlett samarbete med Viipurin Taiteilijaseura. I augusti reste vår ordförande med sekreteraren Leena Rätý och några av Taiteilijaseuras medlemmar till Viborg och träffade direktören för Eremitagets museum i Viborg.

I oktober ordnade föreningen en resa till Tavastehus med temat ”Höstdag i Tavastehus”. Där besöktes Tavastehus konstmuseums utställning Kotimaan kasvot. Vår medlem, konstmuseets amanuens

Päivi Viherluoto, hade skapat en elegant utställning som också omfattade en fin skara målningar från vår förenings samlingar.

Wiborgs Konstvänners samlingar utökades i fjol med inköp av Adolf von Beckers oljemålning Maalais-serkku och som donation fick föreningen Marita Waldens gipsskulptur Istuva från år 1932.

Heli Halste-Korpela vice ordförande

Handelsgillet i Wiborg

Gillet är grundat 1887 och har cirka 130 medlemmar i dag. Värmötet hölls den 25 mars med dipling. Emelie Enckell som föredragshållare. Hon talade om sin senaste bok "Generalens dotter Dagmar Thesleff" som behandlade tre för-mogna Viborgssläkters öden.

Värexkursionen för bröder avec gick den 7 juni till Söderskärs fyr i Östra Finska viken med lösch på

fastlandet i Sibbo. Höstmötet begicks den 11 november då Gillets hedersmedlem Emer Silius berättade om Begravningsplatserna i Viborg – med Sorvali i fokus. Viborgskännaren Emer Silius har under många år varit med om Sorvalis restaureringsarbeten.

Gillet styrelse består av ordföranden Jan Sandström, sekreteraren Albert Andersson, skattmästaren Johan Björkell, klubbmästaren Paul Nouro, intendenten Alexander Grandin samt Niklas Simberg.

Mikael Westerback

Glada bröder avec lämnar Söderskär – Jarl-Olof Floman t.v.

Lönch avnjöts på Nevas Golf i Kalkstrand efter hafsfärden.

Föreningen 7 januari rf

Föreningen 7 januari genomförde en strålände fest på Riddarhuset i januari 2019. Föreningens långvariga styrelsemedlem, inredningsarkitekt Hannele Helkama-Rågård höll festtalet om Wiborgs Konstväänner. På årsmötet i maj valdes följande styrelse: Maria Salenius (ordförande), Erik Andersin (viceordförande), Monica Saxén (skattmästare), Henrik Antell, Mika Pynnönen,

Rabbe Sandelin och Kirsti Sirviö. Till suppleanter valdes Irina Halminen, Annika Helkama-Tötterman, Hannele Helkama-Rågård, Harri Tilli, Marina Rågård, Saara Valtonen och Karen Zilliacus. Annika Helkama-Tötterman ansvarar fortsättningsvis för föreningens bokföring.

Föreningen fortsätter att upprätthålla sin tradition av gott

Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura 2019

Viborgs finska litteratursällskap VSKS har fortsatt sitt aktiva arbete kring Viborgs historia och kulturtraditioner. Vid årsmötet i mars talade prostén och begravningsplatsaktivsten Leena Repo om hur Jaakko Juteinis gravsten efter många försök kunde lokaliseras. I maj ordnades en utflykt till Tavastehus, även till stadens konstmuseum med Wiborgs Konstvänners samlingar. Den 21.9 hölls den årliga forskningsdagen för tionde gången, nu kring temat "Politik och spänningar i Viborg 1880–1939".

Föredragshållarnas inlägg återkommer i tryckt form i den senaste utgåvan av VSKS skriftserie, Toimitteita 21, som publicerades samtidigt. Forskningsdagen behandlade framför allt Viborgs politiska historia (Antti Kujala och Vesa Vares), lokalpolitik och tjänstemän under förryskningstiden (Olli Matikainen och Anu Koskivirta) samt det vita Viborg 1918–19 (Aapo Roselius) och de ryska emigranternas organisationer under 1920-talet (Aleksi Mainio). Toimitteita 21 innehåller därtill artiklar om tidiga kvinnliga

Föreningen Wiborg

Östra Finlands Nations garantiförening, Föreningen Wiborg, har till fullo tagit över ansvaret som nationens seniorförening. Nationens kommande 100-årsjubileum och speciellt nationshistoriken har engagerat föreningen på många plan. En omfattande historik om nationen

Östra Finlands Nation

År 2019 var ett händelserikt verksamhetsår för Östra Finlands Nation. Våren inleddes med firandet av nationens 95:e jubileum i form av en hejdundrande bal i slutet av februari. I maj valde nationen hum.kand. Jessica Karlsson till sin nya kurator för mandatperioden 2019-2021. Traditionsenligt avtackades kurator emeritus Rasmus Olander för sitt arbete under kuratorsskiftet i september. Under hösten blev många nya gulnåbbar introducerade till nationslivet. Sammanlagt dryga 50 nya medlemmar skrev in sig under året och medlemsantalet hölls således stabilt kring 200.

De för tillfället största projekten på nationen är den ingående stadge-

Tyrgilsmuseet

Tyrgilsmuseet r.f. grundades 1972 med uppgift att samla, upprätthålla och utveckla minnen från Viborg samt främja den kulturhistoriska forskningen kring Viborg och dess inflytelseområden.

arbete och kulturfrämjande som påbörjades i Viborg av "Frauen-Verein" redan år 1835. Den årliga festen behandlar genom festtal olika delar av Viborgs historia: i januari 2020 berättar tidigare hovrättspresidenten, justitierådet Mikael Krogerus om händelserna kring Viborgs hovrätt genom tiderna.

Maria Salenius

studenter från Viborg av Mervi Kaartinen och om massakern i länsfängelset 1918 av Seppo Martikainen. Fortsatta nummer av publikationsserien är under arbete.

VSKS har också byggt upp en ständigt växande portal på nätet med digitalt historiskt material om Viborg på adressen wiipuri.fi, som presenterar bland annat bilder, kartor, museala samlingar, litteratur, arkivkällor och hela bandade föreläsningsserier om Viborg. – Värt att studera!

Rainer Knapas

femton aktiva nationsmedlemmar. Det var ett nöje att konstatera att värbalen hållit formen.

Årets sommarexkursion arrangerades som en kryssning till Borgå med J.L.Runeberg i vackert väder. Höstmötet hölls som en söndagsbrunch på restaurang Dylan on the block i Helsingfors.

Tillsammans med nationen firades i december en Julskiva med förnyat koncept. Medlemmarna fick även kallelse till 7 januariisoären och traditionell fördrink på restaurang Salutorget.

Alexander Grandi

revideringen samt, framför allt, arbetet kring 100-årshistoriken. Målet är att inför nationens 100-årsjubileum år 2024 färdigställa en bred skildring av såväl nationens som det wiburgensiska studentlivets anor. Under de kommande åren torde det annalkande jubileet i allt högre grad bli synligt i den dagliga verksamheten på nationen. Material till historiken skall samlas ihop och finansieringen tryggas och därtill skall en ny wiburgensisk sångbok utarbetas.

Planerna för nationens närmaste framtid är alltså ambitiösa, men med stöd av våra ärade äldre medlemmar och andra wiburgensiskt sinnade aktörer, är oddsen för triumf inte mindre än skyhöga!

Otto Lindblom, ordförande 2019

Östsvenska Kvinnoförbundet och Öst-Svenska Blomsterfondföreningen

Östsvenska Kvinnoförbundet och Öst-Svenska Blomsterfondföreningen har haft igen ett aktivt verksamhetsår 2019. Månadsmötena har fr.o.m. början av året hållits som lunchmöten på restaurang Perho.

Föredragshållare på månadsmötena har varit Marketta Tamminen, som berättade om Silvret i Wiborg, Hannele Helkama-Rågård, som berättade om Wiborgs Konstvänners

tavlor och verksamhet, Annika Helkama-Tötterman, som visade postkort målade av Helena Helkama samt Emer Silius, som kom med nyheter från Monrepos och Sorvali. Ett av månadsmöternaa ägnade vi åt att berätta för varandra om våra gamla minnen från Wiborg.

Utfärderna under året gick till Halosenniemi och till det nya biblioteket Ode. Jullunchen intogs på restaurang Börs vilket redan tycks ha blivit en tradition.

Annika Helkama-Tötterman

Sällskapet Pamaus

en gång i månaden för att lyssna till något aktuellt föredrag om ekonomi och samhälle. Under det senaste årtiondet har medlemsantalet vuxit och är numera kring 750. Många av de nya medlemmarna representerar flera generationer av "smällebröder" med karelsk bakgrund.

Pamaus äger numera också en övernattningslägenhet som sällskapets medlemmar kan hyra i f.d. Lallukkas bostads- och affärshus i Viborgs centrum. Kommerserådet Juho Lallukka (1852–1913) var en av Pamaus grundare och långvarig ordförande för sällskapet. I fjol avtäcktes en av Pamaus finansierad ny minnessten på Juho och Maria Lallukkas grav i Viborg.

Tyrgils Orden

ansvarsfulla uppgiften att välja slottshövding. Kapiten inleds med en aktuell översikt av slottshövdingen varpå följer ett Viborgsbetonat föredrag av en utom- eller inomstående föredragshållare.

Kapitlet avslutas med en gemensam måltid vartill sjungs särskilt skrivna kantater, bl a Grönsiskans äventyr på Fontanken. En eller två nya medlemmar tillkommer årligen så att styrkan hålls vid status quo.

Under vårkapitlet den 27 maj 2019, som denna gång hölls på anrika Viborgsrestaurangen Lehto-vaara, belyste överstelöjtnant Ari Raunio Viborgs och Karelska näsets krigiska historia. Höstkapitlet hölls, då krutröken lagt sig efter smälledagen, den 3 december på Svenska Klubben varvid Wiborgs Konstvänners ordförande Hannele Helkama-Rågård berättade om den inom kort jubilerande föreningens verksamhet.

Henrik Degerman

Wiborgs Läns Segelförening

Wiborgs Läns Segelförening r.f. är en förening med gamla anor. Föreningen grundades år 1873 i Viborg.

WLS har cirka 110 medlemmar och är en aktiv segelförening med ett sommarställe och en trygg seglarhamn på Våtskär i södra Lovisa skärgård med seglarstuga, gäststuga och bastu. WLS har två större evenemang per år: Årsmöte och med talko på våren samt sommarträff oftast i slutet av sommaren ute på Våtskär.

Genius loci30 års nybyggarliv i Måhla

Lasse Zilliacus

Man bad mig skriva om mitt liv och leverne vid Måhla sjö. Det gör jag lika lätt som gärna, tänkte jag. Men hej vad jag bedrog mig! Hur beskriva en fix idé som under trettio år växt till ett jätteprojekt? Det känns som att ”koka ner en oxen till en buljongtärning” (Harry Martinsson) ...

Genius loci. En platsens ande. Vem talar en sådan ande till, vem uppfattar den, vilka känner av dess närvaro och när? Behöver man ha levt på platsen, behöver man ha älskat den eller ger den sig till känna även för inkräktare? Miljoner rese­närer har hörts vittna om hur de uppfattat andeviskningar på platser de aldrig besökt tidigare.

Mera konkret: vistas sådana andar också på vårt mytomspunna karelska näs, föder myter eller föds ur myter? Och – om de ska förstås som skyddsandar – byter de då uppdrags­givare allt efter historiens vingslag?

Redan i grannlandet Sverige höjer många på ögonbrynet: Vaddå, vad är det för mytiskt med Karelen? Glömd är där Torkel Knutsson, glömda är Nyenskans och Kexholm, oförstädd glider Harry Martinsons berömda anspelning i Aniaara förbi. I början av nittiotalet stod jag en gång i visumkö på det ryska konsulatet i Stockholm – på den tiden ett återkommande elände – och pratade med en annan köande om Sankt Petersburg. ”Nja”, blev svaret, ”jag vet inget om Sankt Petersburg, jag gör affärer i en liten rysk landsortsstad som du nog inte känner till, den heter Vyborg”.

En rysk landsortsstad? Som jag inte kände till? Min indignation sitter i än. Mannen var ju inte mycket yngre än jag. Hade han aldrig gått i skola? Själv hade jag visserligen inte själv fötts eller ens bott i Viborg - Finlands då andra stad - men jag mumlade något om evakuerade klasskamrater och farfars grav. Och teg.

Han hörde inga anderöster där, nej. Omvänt tänkt, mindre än femtio år efter ett hypotetiskt krigsslut, skulle alltså en finländare inte förväntas känna till att Göteborg förut hörde till Sverige?

I mitt barndomshem däremot – i Stockholm från 1941, och senare i Helsingfors – måste någon enda där­emot ha fortsatt att viska i bakgrun­den, låt vara mycket tillbakadraget. Mamma kunde nog ibland beröra sina somrar på så kallat finnbete i Sordavala, men pappa talade inte om sin ungdoms somrar i på Näset – *kaksi kertaa ehdotta menetetty, nyt siittä ei puhuta enää* hette det. Men jag antar att det som ett lyhört barn­ådra uppfattade var framför allt det som inte sades.

Långt, långt senare och sedan 1989 åter inflyttad i Stockholm satte jag mig att översätta pappas text *Ikkuna itään* till svenska. Det är en kort skildring av hans unga år i Muolaa socken på Näset, på Gustav Vasas tid benämnd Måhla.

Anden blev plötsligt högljudd. Nu gick det till och med att urskilja några hemvant klingande tonfall. Och händelsevis, just när jag var

Laurimäki huvudbyggnad år 1900. Farfar i jägarklädsel, farfarsfar sitter ovanför trappan.

I vördnad vid Laurimäki gamla brunn.

färdig med översättningen rasade Sovjetunionen samman. Klockan var slagen. Jag övertalade pappa att åka över och visa ”hur landet låg”.

Nu följde ett antal somrar av rekognoscering i Hotokka by och längs Muolasjöns stränder. Jag sammanfördes med en ung ryss från Kyrrölä som också sökte en tomt att bygga på och värt val föll på en plats ca två km öster om farfarsfars Laurimäki, och på samma strand. Där, på Yrjönahto äng, skulle han uppföra ett bostadshus och jag ett mindre hus med bastu. Det sistnämnda utrym­met var tänkt för gemensamt bruk.

(År det något slags fennogetetisk drift att pryda jordytan med ständigt nya badstugor, väser ugriska andar i kustångorna? Jag har nyss byggt min fjärde...)

Pappa visade oss platsen ”där barn han lekt”. Framgångsrikt höll jag mitt projekt hemligt för att till sist 1994 presentera det för honom på hans åttiöarsdag i form av ett stort fotoalbum. Så skedde, och i augusti samma år sov vi alla, mina föräldrar och min fru och dotter Ylva-li på Muolajärvis strand. Året innan hade ett fylo satt eld på Laurimäki gamla förvaltarbostad och dessvärre själv samma år sov vi alla, mina föräldrar och såldes omedelbart, direkt från sägen, tunga och fuktiga av sav. Längden, alltid ca sex meter, var där­emot en välkommen överraskning – många konstruktioner blir enklare då!

Det var i många stycken ett pri­mitivt nybyggarliv på det bli­vande Larsbacka, ja, men jag har ytterst få otrevliga hägkomster från den tiden. Mygg och långa elavbrott står på minussidan, men strandslut­ningen bjöd på stolta fjällskivlingar och Äyräpääsjön på sitt berömda fågelliv. Muolasjön var ren (hade den förblivit det i en icke avträdd del av Finland?) och människor i allmänhet hjärtliga och hjälpsamma. Livet var

På den tiden hann jag bara stjäla mig till enstaka veckor i Hotokka. Min unga ryska partner med familj

bosatte sig själv i den ofärdiga stockstugan och det blev svårt att forcera det halvfärdiga bygget. På utsidan kunde jag börja med en liten veranda. Olyckligtvis hade familjen just då monterat stag till en skyhöj TV-antenn och vid den bundit en stor svart schäfer. Han var visserligen snäll, men tolkade varje närmande med en brädbit i handen som inbiter till lekfulla napptag i marssnön.

Utbudet i ryska ”byggmaterialbu­tiker” fick mig att både skratta och gråta. Det kunde till exempel visa sig omöjligt att få tag på ett par gångjärn. Ryska spikhuvuden fär­gade virket med rost efter en vecka. Jag släpade tunga verktyg, spiklådor och andra förnödenheter för hand från Stockholm och försökte åter­uppliva mina rudimentära husbyg­garkunskaper från Småland.

Hade jag åtminstone innehaft körkort! Ledande en gammal cykel transporterade jag plank från sägen ett par kilometer längre bort. Bräder sågades där bara i två dimensioner och såldes omedelbart, direkt från sägen, tunga och fuktiga av sav. Längden, alltid ca sex meter, var där­emot en välkommen överraskning – många konstruktioner blir enklare då!

Det var i många stycken ett pri­mitivt nybyggarliv på det bli­vande Larsbacka, ja, men jag har ytterst få otrevliga hägkomster från den tiden. Mygg och långa elavbrott står på minussidan, men strandslut­ningen bjöd på stolta fjällskivlingar och Äyräpääsjön på sitt berömda fågelliv. Muolasjön var ren (hade den förblivit det i en icke avträdd del av Finland?) och människor i allmänhet hjärtliga och hjälpsamma. Livet var

Utrymmet medger här tyvärr inte ett

Larsbacka på vintern.

billigt och Viborg fantasieggande – *mirabile dictu* kanske ännu mer i sitt dåvarande negligerade skick än nu. Framför allt var blotta känslan av att bokstavligen ha kastat ut ett ankare i fädernas sjö tillfredsställande.

Egentligen var dessa första åtta år den intressantaste delen av mitt snart trettioåriga Hotokkaprojekt. Det var då jag fick en första kontakt med Ryssland, ett postsovjetiskt Vilda Östern med lycksökarmentali­tet och mord på dagordningen. Kanske förstod jag aldrig omfättnin­gen av landets kaos. Men det var då och där jag mötte människor som fortfarande berikar mitt liv, och det var också då jag tog mina första stapplande steg in i det ryska språ­kets våldiga verbala katedral, i vilken jag fortfarande irrar ganska vilset omkring.

Ty efter åtta år tog det hela plöts­ligt slut – ett slut onekligen med viss likhet med mina karelska föregångar­es öde. Min ryske ”kompis”, den formella tomtägarens, ekonomiska läge försämrades. Till slut sålde han hela klabbet, inklusive ”min” tyvärr högst inofficiella del. Efter otrevliga förvecklingar och med hjälp av juris­ter lyckades jag emellertid ett år senare få igen några slantar. Alla som medlidsamt skakat på huvudet hade fått rätt. Sa vi inte att alla ryssar är luredrejure? Så det så!

Efter ett år gjorde jag emellertid ett avrundande avskedsbesök, bland annat i ett stort grannhus fördelat på tre ägare. Frun i mitten kom utru­sand: *Var har ni varit, en av oss vill sälja! Skulle ni inte...*

Det skulle jag ju. En bläögd nos­talgiker vet ju inte att sätta punkt. Jag drack kvällste och vodka hos säljaren – en ubåtskapten – och munhögs om atomubåten Kursks tragiska öde. Efter en sömnlös natt gjorde vi upp med ett handslag.

Alla ryssar är faktiskt inte luren­drejare. Han och många andra upp­rördes över min föregångares svek mot ”den ryska hedern”. Den första platsens ande gjorde tydligen väl ifrån sig.

Nästa kapitel fylldes av jurister, notarier, översättningsbyråer, blanketter, byråkrater, väntrum och korridorer under flera år. I den dra­matiska följetongen avtecknar sig en hjälte, Evgenij V. Filippov, som då var informationschef i Viborgs stadsstyrelse; en sällsynt idealist som borde få en orden för sitt långa och mångsidiga Finlandsfrämjande! Utrymmet medger här tyvärr inte ett

väl­förtjänt porträtt av min vän Evge­nij, inte heller av den hart när över­dävarande negligerade kedja av tillfälligheter som ledde till att vi möttes. Utan hans hjälp hade det knappast blivit någonting av mitt nya företag, därför har han nu och för alltid fri tillgång till min Hotokkabastu. Han är väl­känd i Viborg, hälsar till höger och vänster på gatorna och lotsar varsamt in mig i Viborgs kulturliv och var­dagstillvaro. I Hotokka är min till­varo fotad också på ett andra ben: det är Zinaida Dmitrijevna i den andra hushalvan. I hennes bil trotsade vi länge vägen till Viborg som var så dålig att all busstrafik till sist instäl­lades under fyra år. Numera är den gamla historiska vägen norr om Muolasjön lyckligtvis i skick som ett dansgolv.

Släktingar som då ännu var i livet åmenade att jag nu bodde i ”Dr Sjepelevskijs hus”. Andra kallade huset för ”Paavilan huvila”. Under krigsåren 42–44 inrymdes här en skola och en då mycket ung elev besökte mig häromåret. Efter kriget tvangs de nya ryska ägarna reparera ett granskadkat hörn och en av mina kakelugnar (med luckor från Hög­fors!) har fortfarande fem kulhål. Dem lämnar jag avsiktligt kvar. Fas­tigheten är registrerad som en herr­gård men såg från början minsann inte ut att hysa något herrskap precis.

Detta blir en trettiöårsplan! tänkte jag då. Nu har jag bott där i tjuo år, av dem tretton som ägare av sam­manlagt 3 500 m² mark med ”fastig­hetsbevis och allt”. Vad nämnda dokument i grund och botten är värda får väl tiden utvisa.

Av egendom från det förra huset återstod mig en blå kökssax. Bra, det nya köket fick alltså bli blätt. Innan­för det låg en sal – men det fanns ingen dörr dit, eftersom två tidigare ägare varit ovänner och en mellan­liggande korridor var stängd. Jag sågade upp en ny öppning och snick­rade ihop en dörr på köksgolvet. Hur denna och tusen efterföljande reno­veringar kunde ske med så primitiva verktyg och så bristfälliga material som jag då förfogade över kan jag fortfarande själv undra över.

Med jämna mellanrum dyker gästarbetare från avlägsna delar av det sovjetiska imperiet upp och frågar efter arbete. De gör gärna vad som helst, men det är inte alltid de kan göra det de åtar sig. Några år hade vi upp till fyra arbetssökande uzbekar som bodde i ett mig tillhö­rande men rätt avskräckande mini-

TISDAGEN den 7 januari

En bastu mitt i längan av förädlade ruckel 2016, men...

...tönt var det här!

Ett nytt renhetstempel reser sig 2018.

ruckel. Som hyreslikvid byggde de ett brunns­hus åt mig och rev bland annat en oduglig banja som skymde utsikten mot sjön. Nu ser jag sjön – men vattenståndet hade sänkts på femtiotalet vilket lämnade hela 170 meter vass före badbarr vattendjup. Mitt mot bättre vetande uppstudsig­a bryggbygge revs givetvis obarmhär­tigt av isen. Så visserligen bor jag vid mina fäders sjö – men ’se, men inte göra’ är tyvärr vad som gäller: inget bad- och inget bätliv.

Jag håller mig därför högre upp på tomten där jag idag har en riktigt rymlig fyrarummare (plus ytterligare två rum och kök, ännu oinredda) och två altaner. Till en början läste gäster möjligen in en oavsiktlig patriotism i mitt blåvita kök, men när väl mitt gröna sovrum kom till, liksom min gulröda sommarmatsal, min guld-bruna sal och mitt silver- och rosa-färgade gästrum, fick den ofrivilliga ”provokationen” sin naturliga förkla­ring som en färgdesign bland andra. Den nya bastukammaren blev denna sommar blågul. Svensk, eller ukrainsk?

En tjugotvå meter lång rad primi­tivt hoptotade gamla skjul krävde kosmetisk upprustning. Garaget blev snickeboa, ett förråd och en otrevlig torttoa fick ge vika för en omkläd­ningsveranda, övervintringshuset för bikupor blev duschrum och bastu och resten utvecklades småningom till en gästlägenhet med fjärlsde-sign.

Min farbror Lasse, som 2002 mifrade sin nittioårsdag hos

mig, hann tyvärr inte se mycket av allt detta. Men han lämnade mig då en ovärderlig gåva: det ursprungliga Laurimäkis läderinbundna gästbok från 1929 – 31. Den har nu hunnit svälla rejält. Den tredje september 2016 sotade jag ugnsrören och skulle för­bereda sommarens avskedsbastu. Det blev en större brasa en vanligt. Efter en blunder av mig själv brann nämligen alla de kärleksfullt upprus­tade uthusen ner. Brandkären fick mest ägna sig åt att värna huvud­byggnaden.

Men nu då, nu var det väl ändå dags för en 76-åring att göra bokslut och ge sig av, skulle man tycka?

Nähä. Redan nästa maj grävde jag gropar i gräsmattan för betongblock att ställa ett nytt hus på... Näset är ju en enda ås av hårt packad sand som lär vara rätt hållfast. Jag straffade mig för min blunder genom att åta mig att göra allt själv. Och jag menar allt.

Bara för att efteråt kunna hävda mitt oblandade faderskap avböjde jag nämligen varje form av hjälp, även den enklaste – inte en enda främ­mande hand lades vid det bygget, inte ett finger. Redan samma sommar kastades de första baden. Dessutom renoverade jag förlden sommar det vanprydande ”uzbekhu-set” i samma stil. Tomt och försum­mad vegetation kan jag därför snart ägna mig mer åt.

Efter trettio år är det nu ett helt Nytt Ryssland att verka i. Till och med avfallshanteringen håller på att ta form. Viborg har ett överutbud

↑ Lassela huvudbyggnad. Bakom det sista fönstret till höger bor Zinaida D.

→ Silverrummet för gäster.

Vass så in i vassen är vyn från min lilla spanskfärgade sommarmatsal.

inom Finlands gränser; jag måste så att säga ta ner mig på den karelska jorden. Vem vet vad morgondagen osv?

Men ett vet jag, ett som har slagit mig med belåtenhet. Mitt nu trettio-åriga förehavande har oväntat starkt

min identitet som finländare. Efter snart sextio år i Stockholm är detta vissa fall rentav Finlands, säger en bekant finsk Terijokibo till mig. Betalkort fungerar överallt och bankomater finns det gott om. Och prislivnå – den är en ständig källa till glädje för en västerlänning! Att åka taxi de 36 km från Viborg till Hotokka kostar under tio euro och ingen restaurang känns för värligt. Det har blivit tjuo år. De senaste tre åren med tre hela sommarmåna­der på mitt Lassela. Jag har också bott där vintertid. Så gott som alla synliga ytor är resultat av mitt pyss­lande och platsen känns verkligen som ett andra hem. Det är med samma vemod jag om höstarna packar ihop för övervintring, och med samma glada – men inte and­lösa? – lättnad jag återser ett värligt väntande Lassela. Platsens andar (kanske är det förfädernas) gör sig påminda och jag måste ofta allvarligt påminna mig själv om skillnaden mellan ägande på Näset och ägande

Wiborgs Nyheter • 19

Tidningarna i Viborg

Ännu år 1832 var tidningen *Wochenblatt* den enda tidningen i Viborg. Wochenblatts innehåll bestod av Nachrichten fördelade på tre sektioner: Einheimische, Ausländische och Vermischte. Efter dem trycktes meddelanden om personer som besökte staden samt kungörelser och annonser. Många tysktalande i staden läste regelbundet även *St Petersburg Zeitung*. Den första finskspråkiga tidningen i Viborg, *Sanansaattaja*, började utges år 1833 och *Viborgs Tidning* år 1854.

Det svenskspråkiga *Viborgs Annonceblad* hade redan tidigare tryckts som en bilaga, eller biblad som det hette, till *Sanansaattaja*.

Tidningsfloran i Viborg var tidvis rätt riklig, främst beroende på de ideologiska riktningarnas behov att framföra sina ställningstaganden. Antalet utgivningsdagar i veckan varierade. Några tidningar drabbades av de ryska myndigheternas censur och drogs in för kortare eller längre tid. Till exempel tidningen *Östra Finland*, som hade börjat utkomma 1875, upphörde i februari 1899 på order av generalguvernör Bobrikov. När tidningarna i Viborg under Bobrikov-åren och ofärdsåren drabbades av indragningar gav stadsborna ofta uttryck åt sitt missnöje genom att samlas utanför tidningshuset eller chefredaktörens hem och sjunga fosterländska sånger. Indragningarna föregicks vanligen av censur och varningar när tidningarna försvarat storhertigdömetts rättigheter och yttrandefriheten.

Men beslut om åtgärder mot tidningspressen fattades inte enbart i Helsingfors. Den ryske kommandanten i Viborg, generallöjtnant Alexander Petrov förvisade i december 1913 *Wiborgs Nyheter*s chefredaktör Carl Johan Tollet och hans

Det första numret av Wiborgs Nyheter, tisdagen den 4 april 1899. Ett provnummer hade getts ut den 28 februari.

medarbetare, Einar Ottelin och Georg Procopé. De fördes bort i bil och lämnades på landsvägen utanför garnisonsområdet. De tog sig därefter till Villmanstrand där de hyllades. Tidningen kunde fortsätta att utkomma men Tollets tid som chef-

redaktör var över. Det i Viborg grundade finskspråkiga Litteratursällskapet gav åren 1860–1863 ut *Otava* – *Sanomia Wiipurista* en gång i veckan. Tidningen *Ilmarinen* utkom åren 1867–1872, 1875–1888. *Wiipurin Sanomat*

I en deklaration, ”Anmälan”, på första sidan slår tidningens redaktion fast de redaktionella grundprinciperna:

Viborgs Nyheter skall, beträffande sitt uppträdande, redigeras med all den hofsamhet, som är förenlig med ett fast vidhållande vid de för tidningen bestämmande principer. Samma hänsyn skall tagas mot lika och olika tänkande. Och för det fria ordet, äfven om det icke stämmer med tidningens egen åsikt, hållas hennes spalter städse öppna. Detta likväl endast för så vidt det uttalade oförensstämmer med hvad sanning och heder samt allmänt väl bjuder. Men mot trångbröstenheten, självviskhet och ocker på tillfälliga förhållanden skall tidningen föra en oförsonlig kamp. – Alt intrång på familjeförhållandens och den enskilda personlighetens fridlysta mark skall afvärjas.

började 1885 och var dagstidning 1896–1901. *Wiipuri* startade 1894 och gavs ut tre gånger i veckan 1906–1918.

Tidningen *Karjala* kom 1904 och blev störst. Agravförbundet konkurrerade med *Maakansa* 1909–1919. Socialdemokraterna började 1905 med tidningen *Työ*.

Svenskspråkiga tidningar: 1855–1861 *Wiborg – Tidning* för litteratur, handel och ekonomi, två eller tre gånger i veckan. *Wiborgs Tidning* 1854–1855, 1864–1881 två/tre gånger. *Wiborgsbladet* 1882–1901, de sista tre åren sex gånger i veckan, samt åter 1905–1910. Och slutligen *Wiborgs Nyheter* med start 1899 och utgivning sex dagar i veckan till 1931

Obs!

Ju förr prenumerationen på **WIBORG'S NYHETER** sker, desto tidigare vidtager tidningens regelbundna hembärning.

Den ärade allmänheten behagade erinra sig att lämpligaste tiden för prenumeration är nu, i kvartalets början.

Annonsera

i

Viborgs Nyheter.

då ekonomiska orsaker minskade utgivningen till tredagarsstidning fram till vinterkriget. Sedan 1953 har *Wiborgs Nyheter* utkommit en gång årligen i Helsingfors i anslutning till de traditionella 7-januari festerna.

Stadens befolkning överskred på 1930-talet 70 000, men de svensktalandes andel minskade, i slutet av år 1935 var antalet 2 742 personer. Då *Wiborgs Nyheter* från 1931 utkom endast tre gånger i veckan vände sig redaktionen till före detta viborgsbor med en vädjan om stöd. Den framfördes i ett nummer av *Wiborgsbladet* – *Organ för Wiborg i Helsingfors (utkommer vid behov)*. Som ansvarig huvudredaktör och medarbetare uppgavs ”Viborgare”. I *Wiborgsbladet* betonades att *Wiborgs Nyheter* ”lever ännu – fastän hårt beträngd – ehuru de f.d. wiborgarna synas glömt dess existens. Och den tidningen måste leva om överhuvud den svenska församlingen, den svenska lärdomsskolan och den svenska folkskolan i Wiborg skola kunna leva”. F.d. wiborgare uppmanades att prenumrera ”på er hemstads tidning Wiborgs Nyheter. Gör er plikt!”

Första sidan av *Wiborgsbladets* fyra stora sidor upptogs av femton annonser. Det skrivna innehållet är läsvärt. Ledaren, av märket Canatus, skriver om viborgarna som kulturbärare. Signaturen K.K. skildrar en språkstrid på 1860-talet och ”Sauce” en bankfusion. Märket A.P. skildrar Neitsytmiemi i äldre tider. Esther Höckert bidrar med en artikel om Arthur Thesleff, bland annat zigenarforskare. ”Mr. Monrepos” har, fiktivt, intervjuat Knut Posse. Innehållet är avsett att väcka minnen till liv.

Carl Fredrik Sandelin

Texten är ett utdrag ur Carl Fredrik Sandelins bok: Alice och Wilhelm – En viborgskrönika. Sandelin Media, Helsingfors 2017. Bilder: Nationalbibliotekets digitala samlingar.

HELKAMA e-bikes

helkamaemotor.fi

VIIPURIN HAUTAUSTOIMISTO

www.viipuri-aaltonen.fi

Kotimainen täyden palvelun perheyntys

Viipurin Hautaustoimisto

Runeberginkatu 56,
00260 HELSINKI
puh. 09 493 538

Ruusulankadun kulmassa
vuodesta 1941

Kurs om Viborg och Valamo

Västra Nylands folkhögskola i Karis ordnar kursen *Viborg och Valamo – de var våra* fredagen den 17 och lördagen den 18 april. Föreläsare är fil.dr Johanna Wassholm.

Kursen är tudelad och fortsätter med en resa till de berörda ställena onsdagen den 3 till lördagen den 6 juni.

Prisuppgifter och anmälan på vnf.fi/kurser

Mera information ger Henrik Grönroos på 040 558 2081 eller henrik.gronroos@vnf.fi

RTL-TRAFO

Snart 25-åriga 000-TRAFOs flickor fortsätter att linda transformatorer som förut.

Vill du veta mera?
Ring Vova Ilvitzky i Helsingfors
telefon +358 40 900 2172

